



DET KONGELIGE  
UTENRIKSDEPARTEMENT

# St.prp. nr. 60

(2007–2008)

---

Om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008



## Innhold

<b>1</b>	<b>Innledning og sammendrag .....</b>	<b>5</b>	4.4	Konkurransen.....	14
			4.5	Andre regler med generell anvendelse .....	14
<b>2</b>	<b>Forhandlingene mellom EFTA og Canada.....</b>	<b>6</b>	4.6	Unntak og beskyttelsestiltak .....	15
2.1	Forhandlingsprosessen .....	6	4.7	Institusjonelle bestemmelser.....	15
2.2	Samhandelen mellom EFTA-statene og Canada .....	6	4.8	Tvisteløsning .....	15
2.3	Samhandelen mellom Canada og Norge .....	7	4.9	Sluttbestemmelser .....	15
2.4	Canada i verdensøkonomien .....	8	4.10	Tolkningsvedlegg .....	16
			4.11	Vedleggene til avtalen .....	16
<b>3</b>	<b>De viktigste forhandlings- resultatene .....</b>	<b>8</b>	<b>5</b>	<b>Den bilaterale landbruksavtalen ..</b>	<b>17</b>
3.1	Generelt .....	8	<b>6</b>	<b>Gjennomføring i norsk rett .....</b>	<b>17</b>
3.2	Avtalens innledning og de generelle bestemmelser .....	8	<b>7</b>	<b>Økonomiske og administrative konsekvenser .....</b>	<b>17</b>
3.3	Industrivarer inkludert fisk.....	8	<b>8</b>	<b>Konklusjon og tilråding .....</b>	<b>18</b>
3.4	Skip.....	9		<b>Forslag til vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008 .....</b>	<b>19</b>
3.5	Bearbeidede landbruksvarer .....	9		<b>Vedlegg</b>	
3.6	Ubearbeidede landbruksvarer.....	9	1	Hovedavtalen med vedlegg A.....	20
3.7	Tjenester og investeringer .....	10	2	Landbruksavtalen .....	44
3.8	Konkurransen.....	10		<b>Utrykte vedlegg</b>	
3.9	Andre regler med generell anvendelse .....	10		Frihandelsavtalens og den bilaterale landbruksavtalens vedlegg ellers med tillegg ( <a href="http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp.html?id=864">www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/ stprp.html?id=864</a> ).	
3.10	Institusjonelle bestemmelser .....	11			
3.11	Tvisteløsning .....	11			
3.12	Opprinnelsesregler og toll- administrativt samarbeid.....	11			
<b>4</b>	<b>Nærmere om de enkelte bestemmelser i avtalen .....</b>	<b>12</b>			
4.1	Innledende bestemmelser.....	12			
4.2	Handel med varer .....	12			
4.3	Investeringer og handel med tjenester .....	14			





DET KONGELIGE  
UTENRIKSDEPARTEMENT

# St.prp. nr. 60

(2007–2008)

## Om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 23. mai 2008,  
godkjent i statsråd samme dag.  
(Regjeringen Stoltenberg II)*

### **1 Innledning og sammendrag**

Det europeiske frihandelsforbund, EFTA, ble opprettet i 1960 for å fremme handel og økonomisk samarbeid mellom medlemsstatene. EFTA består i dag av Norge, Island, Liechtenstein og Sveits.

Regjeringen prioriterer å inngå EFTA-frihandelsavtaler med stater der en frihandelsavtale kan gi størst bidrag til økt samhandel og verdiskaping. Det legges vekt på om det eksisterer handelshindringer som kan bli eliminert i en frihandelsavtale. Stadig flere stater inngår frihandelsavtaler med stater der norske bedrifter har næringslivsinteresser og i vurderingen av hvilke stater Norge skal forhandle med, legges det derfor vekt på norske bedrifters interesser og deres konkurransesituasjon. Det legges dessuten vekt på om forhandlingsmotparten antas å akseptere en avtale som gir Norge tilstrekkelig rom for å beskytte sensitive jordbruksvarer.

Frihandelsavtalen inngås mellom Canada på den ene siden og EFTA-statene på den andre. Avtalen regulerer derfor ikke handelen mellom EFTA-statene.

Frihandelsavtalen med Canada omfatter handel med industrivarer og bearbejdede landbruksvarer. Ubearbejdede landbruksvarer er behandlet i en egen bilateral avtale mellom Canada og Norge. Frihandelsavtalen fremmer handelen med varer i tråd med WTOs regelverk. Avtalen dekker så godt som all handel med varer og er utviklet med henblikk på de krav som stilles i WTO.

Avtalen inneholder mandat for fremtidige forhandlinger om handel med tjenester og investeringer, slik at disse områdene kan bli en del av frihandelsavtalen på et senere tidspunkt.

Avtalen er dynamisk, og vil utvikles og fordypes over tid. En såkalt «Blandet komité» skal i henhold til avtalen etableres for å overvåke gjennomføring og videreutvikling av avtalen.

Avtalen inneholder regler om bindende tvisteløsning som medfører at eventuelle tvister kan løses raskt og effektivt.

Canada er Norges tredje største handelspartner for varer. En vesentlig del av Norges eksport til Canada er petroleumsprodukter og dersom man ser bort fra handelen med petroleumsprodukter, er Canada Norges sjette største handelspartner for varer.

Canada har generelt lave anvendte tollsatser. Imidlertid anvender Canada tollsatser på noen av de varegruppene Norge eksporterer mye av, for eksempel opp til 8 prosent toll på enkelte typer olje (ikke råolje), som Norge eksporterte til Canada for 604 millioner kroner i 2007, og 6 prosent for snøkjettinger, som norske eksportører eksporterte til Canada til en verdi av 62 millioner kroner i 2007. Frihandelsavtalen innebærer at Canada vil fjerne toll på nær alle industrivarer fra det tidspunkt avtalen trer i kraft. Unntakene fra dette er enkelte typer proteiner og noen typer skip.

For Norge har et viktig hensyn i forhandlingsprosessen vært å oppnå tollreduksjoner for eksport av skip og flytende innretninger til Canada. I 2006 lå den anvendte tollsatsen for en rekke typer skip som produseres i Norge på 25 prosent. Canada har heller ikke bundet tollsatsene for flere skipstyper i WTO, noe som medfører at landet til enhver tid står fritt til å øke tollsatsene. Frihandelsavtalen innebærer at tollsatsene fjernes for en rekke skip og flytende innretninger samt at de gradvis trappes ned for skip og andre flytende installasjoner som er sensitive for kanadisk skipsindustri.

Selv om frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada gir Norge muligheter til økt eksport, vil importen fra Canada til Norge bli mindre berørt, fordi Norge allerede har nulltoll på de fleste industrivarer. Frihandelsavtalen legger heller ikke opp til omfattende tollreduksjoner for landbruksvarer, selv om Canada er innrømmet økte kvoter for noen landbruksvarer som er viktige for dem.

I et vedlegg til avtalen gis Norge, ved ratifikasjon av avtalen, rett til å unnta Svalbard fra avtalens geografiske virkeområde, med unntak av de bestemmelser som gjelder handelen med varer. Norge vil benytte seg av denne retten.

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada og den bilaterale landbruksavtalen mellom Norge og Canada ble undertegnet i Davos i Sveits 26. januar 2008. Frihandelsavtalen og den bilaterale landbruksavtalen vil bli notifisert samtidig til WTO for å tilfredsstille kravet i GATT-avtalens artikkel XXIV om at et frihandelsområde skal omfatte hoveddelen av handelen med varer.

Frihandelsavtalen, dens vedlegg A og den bilaterale landbruksavtalen mellom Norge og Canada i engelsk originalversjon med oversettelse til norsk følger som trykt vedlegg til proposisjonen. Vedleggene for øvrig følger som utrykte vedlegg til proposisjonen. Disse vedleggene finnes også elektronisk på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp.html?id=864>.

## 2 Forhandlingene mellom EFTA og Canada

### 2.1 Forhandlingsprosessen

Forhandlingene mellom EFTA-statene og Canada startet i 1998. Forhandlingene ble lagt på is sommeren 2000, etter det ble klart at det ikke ble oppnådd enighet om tollreduksjoner for skip. Det forelå da med få unntak et ferdig utkast til en frihandelsavtale med tollfrihet for alle industrivarer med unntak av skip.

Forhandlingene ble gjenopptatt høsten 2006 med forhandlingsmøter i Genève og Ottawa. Man ble enige om at de avtaleutkastene som man hadde arbeidet med tidligere, skulle være forhandlingsgrunnlaget. Det var videre enighet om å ikke inkludere nye forhandlingsområder, som for eksempel handel med tjenester, investeringer eller offentlige anskaffelser, fordi det ville forsinke forhandlingsprosessen. I stedet skulle avtalen inneholde mandat for å åpne forhandlinger om disse områdene på et senere tidspunkt. Forhandlingene dreide seg derfor i all hovedsak om handel med varer.

Forhandlingene ble i det vesentlige avsluttet i Genève 16. til 18. januar 2007. Etter dette ble det nødvendig med ytterligere avklaringer mellom Sveits og Canada om landbruksvarer

EFTA-statene har opptrådt som en samlet gruppe i forhandlingene på grunnlag av felles forhandlingsposisjoner det er blitt enighet om etter forutgående interne EFTA-møter.

Norge ledet forhandlingene for EFTA. Landbruks- og matdepartementet har ledet forhandlingene om den bilaterale landbruksavtalen mellom Norge og Canada. Finansdepartementet ved Toll- og avgiftsdirektoratet har ledet forhandlingene om toll- og opprinnelsesspørsmål. Utenriksdepartementet har bistått Nærings- og handelsdepartementet i forhandlingene om legale og institusjonelle bestemmelser.

EFTAs faste råd i Genève og EFTA-ministrene har vært holdt løpende orientert om utviklingen i forhandlingene. På norsk side har hovedspørsmålene under forhandlingene vært avklart i en egen interdepartemental gruppe for EFTA-frihandelsavtaler.

### 2.2 Samhandelen mellom EFTA-statene og Canada

Canada er en viktig økonomisk partner for EFTA-statene. Samhandelen mellom EFTA og Canada tilsvarte 10,7 milliarder kanadiske dollar i 2006 (om lag 61 milliarder kroner). Dette gjorde Canada til

Tabell 2.1 Samhandel Norge-Canada 2003-2007\*

	2003	2004	2005	2006	2007*	Økning 03-07*
Eksport	17 650	21 124	25 257	24 256	23 565	33,5 %
Import	5 731	7 627	9 088	11 075	20 375	255,5 %
Total	23 380	28 751	34 345	35 331	43 939	87,9 %

\*) Foreløpige 2007-tall

Kilde: World Trade Atlas, SSB. Alle tall i millioner kroner.

EFTAs femte største handelspartner. Sett under ett utgjorde EFTA-statene Canadas åttende største eksportdestinasjon i 2006. Foreløpige data tyder på at handelsforholdet mellom EFTA og Canada ble ytterligere styrket i 2007. Ved å inkludere Canada i EFTAs nettverk av frihandelsavtaler, øker andelen av EFTAs handel med land utenfor EU som er dekket i en frihandelsavtale med en tredel, fra 3,5 prosent til 5,3 prosent.

I 2006 var Canadas hovedeksportvarer til EFTA nikkel og nikkelprodukter, farmasøytiske produkter og maskineri og mekaniske apparater. EFTAs hovedeksportvarer til Canada var olje og mineralsk brensel, farmasøytiske produkter, organiske kjemikalier, maskineri og mekaniske apparater.

Bilaterale investeringsbeholdninger mellom EFTA og Canada nådde over 22 milliarder kanadiske dollar (om lag 124,5 milliarder kroner) i 2006.

### 2.3 Samhandelen mellom Canada og Norge

Canada er Norges tredje største handelspartner etter EU og USA. Samhandelen mellom Canada og Norge har steget med 87,9 prosent de siste fem år

(2003-2007<sup>1</sup>), og i 2007 var samhandelen for varer mellom Norge og Canada på nesten 44 milliarder kroner, se tabell 2.1. Av dette utgjorde eksporten til Canada om lag 23,5 milliarder kroner mens importen fra Canada utgjorde ca. 20,5 milliarder kroner.

Olje- og gasssektoren har vært prioritert i norsk eksportsatsning i Canada. Hovedandelen av den norske eksporten til Canada i 2007 var mineralsk brensel og olje, etterfulgt av varer under spesielle importbestemmelser, maskineri, fisk og sjømat og elektrisk maskineri. Importen fra Canada har økt raskere enn eksporten og bestod i 2007 hovedsakelig av nikkel og nikkelprodukter, maskineri, malm, slagg og aske, elektrisk maskineri og kjøretøyer, se tabell 2.2.

Når man ser bort fra den norske oljeeksporten, var samhandelen mellom Norge og Canada på noe over 12 milliarder kroner i 2006 og på nærmere 22 milliarder kroner i 2007.

I 2006 og 2007 stod handel med Canada for mellom tre og fire prosent av Norges totale samhandel. Ved å inkludere Canada i EFTAs nettverk av frihandelsavtaler, øker andelen av Norges handel som er

<sup>1</sup> Handelstallene fra 2007 er foreløpige

Tabell 2.2 Samhandelen mellom Norge og Canada 2006 og 2007\*. Varegrupper.

Eksport	2006		Import	2006	
Mineralsk brensel, olje etc.	22782,5	93,9%	Nikkel og nikkelprodukter	9076,6	82,0%
Maskineri	273,2	1,1%	Maskineri	331,6	3,0%
Spesielle importbestemmelser	184,0	0,8%	Elektrisk maskineri	196,9	1,8%
Elektrisk maskineri	157,3	0,7%	Malm, slagg og aske	192,9	1,7%
Fisk og sjømat	120,7	0,5%	Optiske instrumenter	168,0	1,5%
Eksport	2007*		Import	2007*	
Mineralsk brensel, olje etc.	22170,6	94,1%	Nikkel og nikkelprodukter	18049,5	88,6%
Spesielle importbestemmelser	304,9	1,3%	Maskineri	316,1	1,6%
Maskineri	200,5	0,9%	Malm, slagg og aske	275,4	1,4%
Fisk og sjømat	120,5	0,5%	Elektrisk maskineri	212,3	1,0%
Elektrisk maskineri	117,7	0,5%	Kjøretøy (ikke jernbane)	187,5	0,9%

\*) Foreløpige 2007-tall

Kilde: World Trade Atlas, SSB. Alle tall i millioner kroner.

dekket i en EFTA- frihandelsavtale dermed med mellom tre og fire prosent, dersom handelstallene holder seg på samme nivå som i 2006 og 2007. Norges varehandel med EØS-området utgjør 77-78 prosent av Norges samhandel. Når man regner med EØS-avtalen, vil omkring 88 prosent av Norges totale samhandel være dekket under en frihandelsavtale når avtalen med Canada trer i kraft.

Canada er vurdert som et viktig marked for norsk skipsindustri. Imidlertid har høye tollsatser, opp til 25 prosent på en del skipstyper, vært til hinder for full utnyttelse av dette markedspotensialet.

## 2.4 Canada i verdensøkonomien

Canada er et rikt land med store naturressurser, høyt utdannet arbeidsstyrke og høy levestandard. Landet var i 2006 den åttende største økonomien i verden målt i brutto nasjonalprodukt, og toppet i mange år FNs «Human Development Index». Arbeidsledigheten er for øyeblikket lav, den økonomiske veksten høy, inflasjonen er moderat, og de offentlige budsjettene har vært i balanse siden 1997. Canada nyter godt av høye oljepriser og oljeforekomstene i oljesanden i Alberta. Canadas økonomiske utsikter er gode.

Canada har en eksportrettet og åpen økonomi. Eksportsektoren utgjør omkring 38 prosent av brutto nasjonalinntekt. Råvarer har tradisjonelt dominert, men den eksportrettede teknologisektoren er blitt stadig viktigere. Canada har en ledende posisjon blant annet innen informasjons-, telekommunikasjons- og luftfartsteknologi.

Hovedhandelspartneren til Canada er USA, som er destinasjon for mer enn 80 prosent av kanadisk eksport. Den kanadiske økonomien er derfor følsom for utviklingen i USA.

## 3 De viktigste forhandlingsresultatene

### 3.1 Generelt

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada omfatter varehandel, konkurranse, handelsregler, institusjonelle bestemmelser og tvisteløsningsbestemmelser. Avtalen gir ikke materielle bestemmelser om handel med tjenester eller investeringer, men inneholder utviklingsklausuler som innebærer at det skal innledes forhandlinger innenfor disse områdene tre år etter avtalens ikrafttredelse.

Avtalen gir med få unntak nulltoll for industrivarer fra avtalens ikrafttredelse. For norsk fisk og fiskeprodukter vil det være nulltoll fra avtalens ikrafttredelse.

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada er utformet med henblikk på å tilfredsstille de krav som stilles til regionale handelsavtaler i GATT artikkel XXIV.

### 3.2 Avtalens innledning og de generelle bestemmelser

Innledningen og de generelle bestemmelsene i avtalen fastslår hvem som er parter i avtalen, partenes utgangspunkt og de ulike hensyn og formål som avtalen er bygget på. I innledningen settes avtalens formål om handelsliberalisering inn i en sammenheng der andre viktige formål som bærekraftig utvikling og forbedring av arbeidsforhold og levestandard vektlegges. I innledningen vises det til prinsippene i FN-pakten og i FNs Verdenserklæring om menneskerettigheter og til prinsippene i ILOs Erklæring om fundamentale prinsipper og rettigheter på arbeid. Det vises videre til at avtalen bygger på partenes rettigheter og plikter under WTO-avtalen. I avtalens innledning er det også en henvisning til avtalen om gjensidig godkjenning av konformitetsvurderinger som alle EFTA-statene har med Canada.

### 3.3 Industrivarer inkludert fisk

I avtalens kapittel II om varer, forplikter EFTA-statene og Canada seg til å avvikle all importtoll og avgifter med tilsvarende virkning for industrivarer samt fisk og marine varer.

Canada har generelt lave anvendte tollsatser og anvender allerede nulltoll for en rekke varer som Norge eksporterer til Canada, for eksempel fisk og kunstgjødsel. I 2006 lå Canadas gjennomsnittlige tollsatser for industrivarer og fisk på 3,8 prosent. For maskiner ligger de anvendte tollsatsene mellom 0-9,5 prosent. Canada har bundet de aller fleste tollsatsene i WTO. De bundne tollsatsene ligger noe høyere enn de anvendte tollsatsene.

Gjennom avtalen binder Canada seg til å eliminere toll på alle industrivarer fra avtalens ikrafttredelse, med unntak av noen svært få varegrupper. Unntakene omfatter enkelte typer albuminer, peptoner og deres derivater og noen typer dekstrin og annen modifisert stivelse, slik det er beskrevet i vedlegg F. Det er også tatt unntak for en del typer skip (se neste avsnitt), som vil være gjenstand for



gradvis tollavtrapping istedenfor full tolleliminering fra avtalens ikrafttredelse.

Hvis norsk handel med Canada holder seg på samme nivå som i 2007, vil tollbesparelsene for norske varer anslagsvis beløpe seg til mer enn 30 millioner kroner årlig som følge av eliminering av kanadisk toll på industrivarer. Denne beregningen er basert på WTO-data fra 2006 om gjennomsnittlige anvendte kanadiske tollsatser for de 60 største norske eksportproduktene til Canada. I tillegg til dette kommer tollbesparelser på produkter som hittil ikke har vært eksportert til Canada på grunn av prohibitivt høye tollsatser, slik som i praksis har vært tilfellet for enkelte typer skip.

Canada har importforbud av hvalkjøtt på grunnlag av konvensjonen om internasjonal handel med truede arter av vill flora og fauna (CITES-konvensjonen).

### 3.4 Skip

For Norge har det vært viktig å oppnå tollreduksjoner for norsk eksport av skip og plattformen til Canada. I 2006 lå den anvendte tollsatsen for en rekke typer skip og plattformen som produseres i Norge på 25 prosent. Canadas tollsatser er heller ikke bundet i WTO for flere av disse, noe som medfører at Canada til enhver tid står fritt til å øke tollsatsene.

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada innebærer at tollene blir fullt avviklet ved avtalens ikrafttredelse for skip og plattformen, med unntak for noen typer som er sensitive for Canada:

- Passasjerskip og ferger, transportskip, slepe- og skyvefartøyer, mudderverk, fyrskip, flytedokker og enkelte typer plattformen/lektere: Full eliminering av toll etter 15 år. Tollen skal gradvis reduseres med like store årlige reduksjoner i 13 år. Den første tollreduksjonen finner sted tre år etter at avtalen er trådt i kraft.
- Tankskip, fiskefartøyer og fabrikkskip med høyst 30,5 meters lengde, boreplattformer, produksjonsplattformer, boreskip og – lektere og flytende borefartøyer samt enkelte andre typer båter (unntatt krigsskip og åpne båter): Full eliminering av toll etter 10 år. Tollen skal gradvis reduseres med like store årlige reduksjoner i åtte år. Den første tollreduksjonen finner sted det tredje året etter at avtalen er trådt i kraft.
- For noen fartøyer der tollene i henhold til prinsippene ovenfor skal avvikles etter 10 eller 15 år, og som er over en viss størrelse, avvikler likevel Canada all toll fra avtalens ikrafttredelse, fordi det ikke produseres nok slike skip i Canada.

Dette gjelder cruiseskip og ferger, tankskip, transportskip og åpne skip over 194,13 meters lengde og dekkbredde på over 32,31 meter.

De kanadiske unntakene for skip og plattformen er inntatt i frihandelsavtalens vedlegg E.

### 3.5 Bearbeidede landbruksvarer

Frihandelsavtalen omfatter bearbeidede landbruksprodukter slik det går frem av avtalens vedlegg G. Vedlegg G innebærer at EFTA-statene og Canada gir tollkonsesjoner for bearbeidede landbruksvarer i henhold til varelistene i vedlegget. EFTA-statene skal gi Canada de samme tollreduksjoner som EFTA-statene gir EU, mens Canada skal gi tollreduksjoner til EFTA-statene i henhold til tabell 2 i vedlegget. Avtalen innbærer at Norge viderefører dagens system med råvarepriskompensasjon overfor Canada.

Vedlegg G artikkel 4 forbyr eksportsubsidier for bearbeidede landbruksvarer som er gjenstand for tollkonsesjoner. I henhold til vedleggets artikkel 5 skal partene se videre på mulighetene for å forbedre vilkårene for handelen med bearbeidede landbruksvarer.

### 3.6 Ubearbeidede landbruksvarer

Handelen med ubearbeidede landbruksvarer mellom EFTA-statene og Canada er ikke regulert i frihandelsavtalen mellom EFTA og Canada, men i bilaterale avtaler mellom den enkelte EFTA-stat og Canada. De bilaterale avtalene om ubearbeidede landbruksvarer er koplet til frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada, ved at de ikke kan sies opp av noen part uten at det også innebærer oppsigelse av hovedavtalen mellom EFTA-statene og Canada.

Den bilaterale landbruksavtalen mellom Canada og Norge viser til de bestemmelsene i frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada som også skal gjelde i den bilaterale avtalen, slik at man unngår å gjenta de bestemmelser som vil være like i de to avtalene, eksempelvis opprinnelsesreglene, reglene om sanitære og plantesanitære restriksjoner, sikkerhetstiltak, tvisteløsning etc.

Avtalens artikkel 6-8 regulerer eksportstøtte. Her bekrefter Canada og Norge at de landbruksvarene som er inntatt i listene over tollkonsesjoner ikke er gjenstand for eksportstøtte. Dersom en av partene innfører eksportstøtte for noen av disse, kan motparten øke tollavgiften opp til den gene-

relle tollsatsen for disse varene, med andre ord fjerne fordelene som frihandelsavtalen gir for de varer som det innføres eksportstøtte for. For de ubearbeidede landbruksvarene som ikke er inntatt i listene over tollkonsesjoner, gjelder de forpliktelser og rettigheter for eksportstøtte som følger av WTO.

I henhold til avtalens artikkel 3 skal partene se videre på mulighetene for å forbedre vilkårene for handelen med ubearbeidede landbruksvarer.

Frihandelsavtalen og den bilaterale landbruksavtalen vil bli notifisert samtidig til WTO for å tilfredsstille GATT-avtalens artikkel XXIV om at frihandelsavtalen skal omfatte så godt som all samhandel.

### 3.7 Tjenester og investeringer

Ved gjenopptagelsen av forhandlingene mellom EFTA og Canada i 2006 ble partene enige om at forhandlingene skulle fortsette med utgangspunkt i de avtaleutkastene som forelå da forhandlingene ble stanset i 2000. Dette innebar blant annet at man ikke forhandlet om handel med tjenester eller investeringer. Det ble allerede i 1999 klart at forhandlingene om investeringer var særlig kontroversielle, og at Canada foretrakk å fokusere på tjenesteforhandlingene i WTO heller enn tjenesteforhandlinger med bare EFTA-statene. Det var derimot enighet om at det var ønskelig å inkludere disse områdene på et senere tidspunkt og at det derfor skulle inkluderes utviklingsklausuler for fremtidige forhandlinger om disse områdene. Man ble også enige om en tekst om arbeidstakeres midlertidige forretningsopphold som er av praktisk betydning for næringslivet.

### 3.8 Konkurransen

Avtalens kapittel IV gir regler om konkurranse. Konkurransereglene er bygget over samme lest som konkurransereglene i EØS-avtalen og andre av EFTAs frihandelsavtaler.

Artikkel 14 gir partene adgang til å treffe tiltak i henhold til egen konkurranselovgivning. Partene er forpliktet til å anvende sin konkurranselovning på en ikke-diskriminerende måte. Artikkelen angir videre hvilke type avtaler og atferd mellom bedrifter som anses uforenlige med avtalen, såfremt denne har en negativ effekt på handelen mellom avtalepartene. Dette gjelder enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet av sammenslutninger av foretak og alle former for samordnet praksis mellom foretak hvis mål eller virkning er å

hindre, innskrenke eller vri konkurransen. Videre rammer bestemmelsen ensidig atferd fra foretak i en dominerende stilling som hindrer, innskrenker eller dreier konkurransen. Konkurransereglene er ikke gjenstand for tvisteløsning under frihandelsavtalen.

Dersom en avtalepart vil treffe tiltak i henhold til sin konkurranselovgivning som kan ha betydning for en annen part, skal den parten som treffer tiltaket i henhold til avtalens artikkel 15 informere den annen part og gi den adgang til å uttale seg i saken.

Dersom en avtalepart mener at det utøves konkurransehindrende praksis hos den andre avtaleparten, kan parten informere motparten om det og anmode om at det treffes tiltak. Den parten som er anmodet om å treffe tiltak skal informere motparten om sin beslutning og begrunnelsen for den. Konsultasjoner kan føres mellom partenes respektive konkurransemyndigheter.

### 3.9 Andre regler med generell anvendelse

Avtalens kapittel 5 omfatter regler med generell anvendelse, og inneholder bestemmelser om subsidier og utjevningsavgifter, anti-dumping, stats-eide selskaper og offentlige anskaffelser. Disse generelle bestemmelsene viser til partenes rettigheter og plikter under WTO-avtalen på de respektive områdene. Videre inneholder kapitlet en bestemmelse om handelsforenkling. I denne forplikter partene seg til samarbeid om forenkling av handelsprosedyrer i tråd med bestemmelsene i vedlegg I.

Bestemmelsen om subsidier og utjevningsavgifter viser til artikkel VI og XVI i GATT 1994, samt til WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak. Videre legger bestemmelsen opp til kontaktpunkter mellom partene og konsultasjoner dersom en av partene ønsker å igangsette undersøkelser i henhold til WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak.

Partenes rettigheter og plikter når det gjelder anti-dumpingtiltak reguleres av artikkel VI i WTO-avtalen og av WTO-avtalen om gjennomføring av artikkel VI av GATT 1994. Partene hadde kommet til enighet om dette da forhandlingene ble lagt på is sommeren 2000. Dette var derfor en del av enigheten som lå til grunn for gjenopptagelsen av forhandlingene i 2006, og ble ikke gjenstand for ytterligere forhandlinger selv om Norges posisjon i dag er å gå inn for et gjensidig forbud mot anti-dumpingtiltak mellom partene. Imidlertid medfører bestemmelsen et større krav om kontaktpunkter

og informasjon enn det som følger av WTO-avtalen. Den inneholder også en klausul om at partene skal møtes innen tre år etter avtalens ikrafttredelse for å gjennomgå anti-dumpingartikkelen.

I tillegg til en henvisning til WTO-avtalen om offentlige anskaffelser, angir bestemmelsen om offentlige anskaffelser at dersom EFTA eller Canada tiltrer en internasjonal avtale som gir bedre markedsadgang eller mer åpenhet enn WTO-avtalen, skal de gi den andre parten adgang til å forhandle like gode vilkår. Partene forplikter seg videre til å samarbeide i Den blandede komité om videre liberalisering av offentlige anskaffelser. Partene skal møtes innen tre år etter avtalens ikrafttredelse for å gjennomgå artikkelen.

### 3.10 Institusjonelle bestemmelser

Frihandelsavtalens institusjonelle bestemmelser er nedfelt i avtalens kapittel VII, og bestemmer at det skal nedsettes en «Blandet komité» som skal følge opp gjennomføringen og videreutviklingen av avtalen. Den blandede komité består av representanter fra hver av EFTA-statene og Canada, under ledelse av statenes ministre eller tjenestemenn som er utpekt til denne oppgaven. Komiteen skal normalt møtes hvert år.

### 3.11 Tvisteløsning

Dersom en av partene mener at avtalen blir brutt, kan det reises tvisteløsnings sak. Reglene om tvisteløsning er nedfelt i avtalens kapittel VIII. Tvister skal først søkes løst gjennom konsultasjoner i Den blandede komité eller partene imellom. Hvis partene i tvisten ikke blir enige innen 90 dager etter en av partene har anmodet om konsultasjoner, kan partene bringe saken inn for et voldgiftspanel.

Ettersom Canada og samtlige EFTA-stater er WTO-medlemmer, kan det tenkes situasjoner der samme sak kunne vært reist i både WTO og under frihandelsavtalen. For å unngå at samme sak blir gjort til gjenstand for tvisteløsning både i WTO og under frihandelsavtalen, slår avtalen fast at valget av tvisteløsningsforum er endelig.

Prosedyrerne for tvisteløsning bygger i all hovedsak på de prosedyrer som gjelder i WTO og i EFTAs frihandelsavtaler med henholdsvis Mexico, Chile, Singapore og Sør-Korea. Hvis partene ikke blir enige ved konsultasjoner, etableres et voldgiftspanel som består av tre medlemmer. Voldgiftspanelet skal undersøke saken og ferdigstille en foreløpig rapport innen 90 dager etter at panelet ble etablert. Partene blir invitert til å kom-

mentere panelets foreløpige rapport. Blant annet på grunnlag av kommentarene til panelets foreløpige rapport, utarbeider panelet sin endelige rapport. Den endelige rapporten er bindende, og partene er forpliktet til å treffe de tiltak rapporten foreskriver.

Voldgiftspanelet avgjørelse er endelig og kan ikke påankes.

### 3.12 Opprinnelsesregler og tolladministrativt samarbeid

I henhold til avtalens artikkel 3 nr. 1 gjelder avtalen i prinsippet for handel med «varer fra en avtalepart», med enkelte angitte unntak. «Varer fra en avtalepart» er nærmere definert i artikkel 3 nr. 3 bokstav a) og samsvarer med bestemmelsene i GATT. Iht. artikkel 3 nr. 3 bokstav b) er «opprinnelsesprodukter fra en avtalepart» de produkter som tilfredsstiller opprinnelsesreglene i vedlegg C.

Begrepet «varer fra en avtalepart» innbefatter bestemmelsene i artikkel 4 (nasjonal behandling), artikkel 5 (import- og eksportrestriksjoner), artikkel 6 (veterinære og plantesanitære tiltak) og artikkel 7 (tekniske forskrifter). Begrepet «opprinnelsesprodukter fra en avtalepart» definerer de produkter i avtalen som skal omfattes av den preferansetollbehandling som er hjemlet i avtalens artikkel 10.

Bestemmelsene i frihandelsavtalen om opprinnelsesregler og tilhørende administrativt samarbeid er nedfelt i avtalens artikkel 8 og i vedlegg C til avtalen. Iht. prinsippene for frihandelsavtaler skal tollpreferanser kun innrømmes produkter med opprinnelse i avtalepartene. Opprinnelsesreglene avgrenser dermed de tollpreferansene som avtalen åpner for, i forhold til varer som ikke har tilstrekkelig tilknytning til avtalepartene. Reglene presiserer de krav til produksjon og bruk av innsatsmaterialer fra land utenfor frihandelsområdet som må være oppfylt for at eksportvaren skal oppnå status som frihandelsvare (opprinnelsesstatus). Som følge av at Canada i utgangspunktet ønsket opprinnelsesregler basert på NAFTA-modell (Canada, Mexico, USA), mens EFTA-statene ønsket opprinnelsesregler basert på kjente europeiske prinsipper, ble partene etter hvert enige om å konstruere et nytt omforent regelverk, hovedsakelig basert på HS-nomenklaturens (tolltariffens) tekniske oppbygging.

Det er etablert en Underkomité for opprinnelsesregler og varehandel under Den blandede

komité. Underkomitéens mandat er nærmere regulert i vedlegg D til avtalen.

## 4 Nærmere om de enkelte bestemmelser i avtalen

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada består av 43 artikler og 11 vedlegg (vedlegg A-K). Vedleggene utgjør en integrert del av frihandelsavtalen. Forhandlingsresultatet omfatter også separate bilaterale avtaler om ubearbeidede landbruksvarer mellom den enkelte EFTA-stat og Canada.

### 4.1 Innledende bestemmelser

Avtalens *innledning* redegjør for hvem som er partene i avtalen og de forhold partene legger vekt på i gjennomføringen av denne. Canada og EFTA har vektlagt vennskap, samarbeid og fremme av regelbasert handel. Videre stadfester statene sine forpliktelser gjennom diverse internasjonale fora. Innledningen vektlegger hensynet til menneskerettigheter, kulturelt mangfold, miljø og sosiale rettigheter.

*Artikkel 1* fastslår målsettingene med frihandelsavtalen. Målsettingene er å fremme økonomiske relasjoner mellom EFTA-statene og Canada, etablere rettferdige konkurransevilkår mellom statene, skape et rammeverk for videreutvikling av økonomiske relasjoner mellom statene innenfor handel med tjenester og investeringer, og å bidra til utvikling og utvidelse av verdenshandelen.

*Artikkel 2* definerer avtalens geografiske virkeområde. Avtalens geografiske virkeområde omfatter både landområder, luftrom, indre farvann og territorialfarvann, og partenes økonomiske sone og kontinentalsokkel. Artikkelen viser videre til vedlegg A som unntar Svalbard fra avtalens virkeområde, bortsett fra avtalens generelle bestemmelser om handel med varer (avtalens artikkel 3-11) som også skal gjelde for Svalbard.

### 4.2 Handel med varer

*Artikkel 3* definerer hvilke produkter som dekkes av kapitlet om handel med varer. Dette gjelder industrivarer med opprinnelse i en EFTA-stat eller i Canada, med de unntak oppgitt i avtalen og dens vedlegg. Avtalen omfatter videre handel med ubearbeidede landbruksvarer i henhold til de bilaterale landbruksavtalene mellom hver enkelt EFTA-stat og Canada. Artikkelen viser til forståelsen av

varebegrepet i GATT 1994 og opprinnelsesreglene definert i vedlegg C.

*Artikkel 4* fastslår partenes plikt til gi hverandres varer nasjonal behandling i tråd med artikkel III i GATT, med de unntak som er definert i vedlegg B.

*Artikkel 5* forbyr andre restriksjoner enn toll eller andre skatter og avgifter, på import og eksport av varer mellom avtalepartene, i tråd med artikkel XI av GATT 1994, med de unntak som er definert i vedlegg B.

*Artikkel 6* fastslår at partenes rettigheter og plikter når det gjelder veterinære og sanitære tiltak skal styres av WTO-avtalen om anvendelse av veterinære og sanitære tiltak (SPS-avtalen).

I *artikkel 7* forplikter partene seg til å følge WTO-avtalen om tekniske handelshindringer (TBT-avtalen). Når det gjelder partenes rettigheter og forpliktelser vedrørende gjensidig godkjenning av samsvarsvurderinger, skal partene forholde seg til Avtale om gjensidig godkjenning av samsvarsvurderinger. En slik avtale trådte i kraft mellom Norge og Canada 1. januar 2001. Partene forplikter seg videre til å styrke sitt samarbeid når det gjelder tekniske reguleringer, standarder og samsvarsvurderinger. Partene er enige om å holde konsultasjoner i Den blandede komité dersom en av avtalepartene er av den oppfatning at en annens innføring av tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurderinger utgjør en handelshindring.

*Artikkel 8* viser til at opprinnelsesregler og regler om administrativt samarbeid er gitt i vedlegg C. Opprinnelsesreglene er et nødvendig redskap for å utnytte og avgrense de tollpreferanser som en frihandelsavtale tilbyr økonomiske aktører innenfor et frihandelsområde, sett i forhold til aktører som står utenfor frihandelsområdet. Et frihandelsområde utgjøres vanligvis av avtalepartenes territorier. Opprinnelsesreglene bestemmer de produksjonskrav og tillatt bruk av innsatsmaterialer fra land utenfor frihandelsområdet som må være oppfylt for at ferdigvaren skal oppnå status som frihandelsvare («oprinnelsesstatus») innenfor avtalen – og dermed ha rett til preferansebehandling.

Vedlegg C inneholder de generelle opprinnelsesreglene om varer som er «fremstilt i sin helhet» eller etter «tilstrekkelig bearbeidelse». Vedlegg C inneholder også regler om kvalifiserende enheter, forsendelse av varer mellom avtalepartene, varer på utstillinger og om utstedelse og bruk av opprinnelsesbevis. Reglene inneholder også bestemmelser om hva som anses som «tilstrekkelig bearbeidelse», om visse toleransmarginer for tredjelandsmaterialer anvendt i produksjon samt om

utstedelse og bruk av opprinnelsesbevis. Vedlegg C regulerer også det administrative samarbeidet mellom avtalepartenes tollmyndigheter, herunder etterkontroller (verifikasjoner) av opprinnelsesbevis. Det er på visse vilkår åpnet for at den importerende avtalepart kan delta som observatør når tollmyndighetene i den eksporterende avtalepart gjennomfører etterkontroller av utstedte opprinnelsesbevis.

Da partene i utgangspunktet ikke kunne bli enige om valg av hovedmodell (NAFTA eller europeisk modell), ble det fremforhandlet en helt ny opprinnelsesprotokoll hvor de beste elementene fra begge modeller ble innarbeidet. Tillegg I til vedlegg C inneholder i seksjon A «Forklarende anmerkninger» med nærmere detaljerte beskrivelser av den etterfølgende listen med spesifikke regler for det enkelte produkt. Seksjon B inneholder for det enkelte eksportprodukt detaljerte bestemmelser om hvor store mengder innsatsmaterialer fra stater utenfor frihandelsområdet en vare med «oprinnelsesstatus» kan inneholde, og hvilke produksjonsprosesser en vare som inneholder materialer fra tredjeland må gjennomgå for å oppnå «oprinnelsesstatus» (frihandelsstatus). Avvikende fra de europeiske reglene, er de produktspesifikke reglene i denne avtalen i vesentlig grad basert på produksjonsprosesser som kan knyttes til HS-nomenklaturens tekniske varebeskrivelser, og kun i mindre grad basert på verdi-baserte bearbeidingsregler (prosent av verdien). En av de grunnleggende regler i denne avtalen er derfor kravet til posisjonsskifte eller underposisjonsskifte, som innebærer at innsatsmaterialer fra tredjeland må gjennomgå en prosess som innebærer at eksportvaren (ferdigvaren) klassifiseres i en annen tollposisjon i Det harmoniserte system - HS - enn den/de posisjoner som de importerte materialene hører under. Kun i mindre grad eller som alternativer, er det for visse varer regler som krever at materialer fra tredjeland må gjennomgå fastsatte produksjonsprosesser eller at de må oppfylle visse minimumskrav til verdiøkning som eventuelt er fastsatt for produktet.

I denne avtalen er det enighet om å tillate såkalt «full kumulasjon», tilsvarende bestemmelsene i EØS-avtalen. Dette innebærer at produsenter ved vurdering om det aktuelle eksportprodukt er et «oprinnelsesprodukt» som kan nyte godt av de tollfordeler avtalen innebærer, kan ta hensyn også til de produksjonsprosesser, materialverdier og øvrige innsatsfaktorer som eventuelt er tilført produktet i andre avtaleparter.

Tillegg II til vedlegg C inneholder nærmere regler for utferdigelse av opprinnelsesbevis. I denne avtalen er det kun opprinnelseserklæringer som kan benyttes (tilsvarende fakturaerklæringer i de europeiske avtalene). Slike opprinnelseserklæringer må påføres en handelsfaktura eller et annet handelsdokument som beskriver varene, i engelsk eller fransk versjon. En godkjent eksportør under denne avtalen kan på visse vilkår fritas fra å påføre underskrift i det enkelte tilfelle. En eksportør vil også ha anledning til å utstede en opprinnelseserklæring som skal gjelde for flere sendinger til den samme mottaker innenfor en periode på 12 måneder.

Bestemmelsene i vedlegg C tillegg I og II om opprinnelsesregler samt bruk og kontroll av opprinnelseserklæringer gjelder også for landbruksprodukter omfattet av den bilaterale landbruksavtalen inngått mellom Norge og Canada.

*Artikkel 9* viser til vedlegg D som inneholder et mandat som nærmere regulerer arbeidet til Underkomiteen for opprinnelsesregler og varehandel. Iht. gitt mandat skal underkomiteen møtes så ofte det er nødvendig for å utveksle informasjon, drøfte utviklingen, forberede tekniske endringer og ellers bistå Den blandede komité i dens arbeid.

*Artikkel 10* omhandler tollavgifter. Det gis tollfritak for opprinnelsesprodukter fra avtalepartene i kapittel 25 til kapittel 97 i HS, med de unntak listet i vedlegg F. Det gis også tollfritak/tollnedsettelse for opprinnelsesprodukter fra avtalepartene innenfor kapittel 1 til 24 i HS som er spesifisert i vedlegg G, med de anordningene gitt i det vedlegget, og for fisk og andre marine produkter slik det er redegjort for i vedlegg H.

Videre redegjør artikkelen for hva som utgjør en tollavgift.

Artikkelen åpner for at partene kan introdusere, reintrodusere eller øke en tollavgift, dersom dette skjer i tråd med WTO-avtalen – især som følge av regler og prosedyrer i forbindelse med tvisteløsning. Imidlertid åpnes det ikke for at partene kan endre tollsatser eller bindingslister som følge av endringer i henhold til GATT artikkel XXVIII. Dette innebærer at partene ikke kan øke tollsatsene overfor en annen avtalepart som følge av at parten trekker tilbake forpliktelser i henhold GATT artikkel XXVIII.

*Artikkel 11* stadfester at det er de anvendte MFN-tollsatsene brukt 1. januar 2007 som skal være basistollsatsen som danner utgangspunktet for tollreduksjonene beskrevet i vedlegg E.

### 4.3 Investeringer og handel med tjenester

*Artikkel 12* er en utviklingsklausul som tilsier at partene skal tilstrebe videre ekspansjon av investeringer og liberalisering og markedsåpning for handel med tjenester. Artikkelen maner til åpenhet og samarbeid i dette arbeidet. Partene forplikter seg videre til å gjenoppta temaer relatert til tjenester og investeringer i Den blandede komité ikke senere enn tre år etter avtalens ikrafttredelse.

I *artikkel 13* forplikter partene seg, innenfor gjeldende regelverk, til å forenkle adgangen for hverandres arbeidstakere og deres partnere og barn i forbindelse med midlertidige forretningsopphold. Så langt det er mulig skal partene også forenkle midlertidig adgang for tjenesteytere som yter tjenester direkte relatert til eksport av varer fra et partnerland til et annet. Gjennomføringen av denne artikkelen skal overvåkes av Den blandede komité. Ikke senere enn ett år etter avtalens ikrafttredelse, skal partene gjøre tilgjengelig opplysningsmateriale om kravene som stilles for å få midlertidig opphold under denne artikkelen.

### 4.4 Konkurransen

*Artikkel 14* angir de generelle prinsippene for konkurranseregulering. Paragraf 1 fastslår at konkurranshindrende atferd kan hindre oppnåelse av avtalens målsetting, og at partene derfor må iverksette nødvendige tiltak for å hindre slik atferd. Avtalen spesifiserer at det anerkjennes at slike tiltak allerede kan være avtalefestet gjennom andre internasjonale avtaler, for eksempel EØS-avtalen. Ved forespørsel fra en av partene, skal partene konsultere om effektiviteten av slike tiltak. Tiltakene skal gjelde på ikke-diskriminerende basis. Konkurranshindrende atferd inkluderer, men er ikke begrenset til konkurranshindrende avtaler, samordnet opptreden mellom foretak, konkurranseskadelig opptreden av foretak i en dominerende stilling, og sammenslåinger med substansiell konkurranshindrende effekt, med mindre slik opptreden er tillatt under en av partenes nasjonale lovgivning. Slike unntak og autorisasjoner skal være åpne og bør evalueres med jevne mellomrom med tanke på om de er nødvendige. Konkurranskapitlet er ikke gjenstand for tvisteløsning under avtalen.

I *artikkel 15* anerkjenner partene viktigheten av samarbeid når det gjelder håndheving av konkurransereglementet, og lover hverandre å utveksle informasjon og varsle hverandre der konkurranshindrende atferd eller håndheving av konkurran-

sereglementet kan ha en effekt på den andre parts interesser.

*Artikkel 16* fastslår at en part ikke kan pålegges informasjonsutveksling dersom dette er i strid med nasjonal lovgivning, inklusive lovgivning om forretningshemmeligheter og konfidensialitet.

### 4.5 Andre regler med generell anvendelse.

*Artikkel 17* sier at partenes rettigheter og forpliktelser relatert til subsidier og utjevningssavgifter skal dekket av artikkel VI og XVI i GATT 1994 og WTO-avtalen om subsidier og utjevningssavgifter. Hver av partene skal oppnevne en kontaktperson for saker som gjelder subsidier og utjevningssavgifter. Partene forplikter seg til forutgående konsultasjoner der en part starter undersøkelser i henhold til WTO-avtalen om subsidier og utjevningssavgifter, del V.

*Artikkel 18* sier at partenes rettigheter og plikter i forbindelse med anvendelse av anti-dumpingtiltak skal dekket av artikkel VI i GATT 1994, og avtalen om gjennomføringen av denne. Hver av partene skal oppnevne en kontaktperson for saker som gjelder anti-dumpingtiltak. Partene skal gjennomgå denne artikkelen i løpet av tre år etter avtalens ikrafttredelse.

*Artikkel 19* sier at rettigheter og forpliktelser i forbindelse med statseide selskaper skal reguleres av artikkel XVII av GATT 1994 og av tolkningsvedlegget «Avtale om fortolkning av artikkel XVII i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994».

*Artikkel 20* fastslår at partenes rettigheter og plikter med hensyn til offentlige anskaffelser skal reguleres av WTO-avtalen om offentlige anskaffelser (GPA-avtalen). Dersom en av partene inngår en internasjonal avtale som sikrer mer åpenhet eller bedre markedsadgang enn GPA-avtalen, kan EFTA-statene eller Canada be om forhandlinger om like gode vilkår. Partene er videre enige om å samarbeide i Den blandede komité om videre liberalisering av markedene for offentlige anskaffelser. Artikkelen skal gjennomgås i Den blandede komité ikke senere enn tre år etter avtalens ikrafttredelse.

*Artikkel 21* beskriver tiltak for handelsforenkling. Partene forplikter seg til å forenkle handelsprosedyrer, fremme multilateralt samarbeid om utvikling og gjennomføring av internasjonale konvensjoner og anbefalinger om handelsforenkling, og til å samarbeide om handelsforenkling i Den blandede komité, alt i overensstemmelse med vilkårene beskrevet i vedlegg I.

#### 4.6 Unntak og beskyttelsestiltak

*Artikkel 22* refererer til GATT (1994) artikkel XX (GATT-avtalens generelle unntaksbestemmelse) og inkorporerer denne som en del av avtalen. Partene bekrefter at forståelsen er at GATT (1994) artikkel XX b) også omfatter miljøtiltak nødvendig for å beskytte menneske-, plante- eller dyreliv, og at (GATT 1994) artikkel XX g) også omfatter tiltak for å bevare både levende og ikke-levende ikke-fornybare ressurser.

*Artikkel 23* henviser til unntak som er listet i vedlegg J. Vedlegg J unntar kulturområdet («cultural industries») fra avtalens virkeområde.

*Artikkel 24* gjør enkelte unntak fra avtalen for tiltak som gjøres på bakgrunn av nødvendige sikkerhetstiltak. Formuleringene er hentet fra GATS artikkel XIV bis.

*Artikkel 25* beskriver betingelsene for å innføre beskyttelsestiltak. Slike tiltak kan bare treffes dersom en uforutsett importøkning som følge av tollreduksjoner eller –eliminering under avtalen truer med å medføre, eller medfører, alvorlig skade for innenlandske produsenter. Artikkelen henviser til partenes plikter og rettigheter under GATT artikkel XIX og WTO-avtalen om beskyttelsestiltak

#### 4.7 Institusjonelle bestemmelser

*Artikkel 26* etablerer Den blandede komité for EFTA og Canada. Artikkelen fastslår at gjennomføringen av avtalen skal administreres og forvaltes av Den blandede komité, hvor alle parter til enhver tid skal være representert. Artikkelen gjør også rede for prinsipper og retningslinjer for komiteens arbeid.

#### 4.8 Tvisteløsning

*Artikkel 27* beskriver prosedyren for valg av tvisteløsningsforum. Dersom en tvist om en sak gjelder forpliktelser etter både WTO-avtalen og frihandelsavtalen, kan den klagende part velge mellom å bruke WTO-avtalen eller frihandelsavtalen som tvisteløsningsforum.

*Artikkel 28* pålegger partene å gjøre sitt beste for å oppnå enighet om tolkning og anvendelse av avtalen, og å samarbeide gjennom konsultasjoner for å løse saker som kan påvirke hvordan avtalen virker. Canada kan skriftlig be om konsultasjoner med en hvilken som helst EFTA-stat, og en hvilken som helst EFTA-stat kan skriftlig be Canada om konsultasjoner. Partene skal informere Den blandede komité om eventuelle diskusjoner og konklusjoner.

*Artikkel 29* beskriver prosedyren dersom partene ikke kommer til enighet gjennom konsultasjoner. I disse tilfellene vil tvistene avgjøres av et voldgiftstribunal som er sammensatt for anledningen. Reglene for tribunalets sammensetning og virksomhet er beskrevet i vedlegg K. Tribunalets beslutninger er bindende for partene i tvisten.

*Artikkel 30* omtaler reglene for gjennomføring av voldgifttribunalets kjennelse. Partene skal enes om gjennomføringen av kjennelsen, og gjennomføringen skal skje i tråd med voldgiftstribunalets avgjørelser og anbefalinger, dersom partene ikke blir enige om noe annet. Beslutningen skal i første rekke være fjerning av tiltaket som ikke er i overensstemmelse med avtalen, eller, i mangel av en slik løsning, kompensasjon.

*Artikkel 31* beskriver prosedyren dersom det oppstår uenighet om hvorvidt eller hvordan voldgiftstribunalets kjennelse er gjennomført. I et slikt tilfelle skal det samme tribunalet avgjøre uenigheten. Dersom den klagende parten får medhold og den påklagde parten ikke løser problemet i løpet av 30 dager etter kjennelsen, kan den klagende parten a) søke kompensasjon eller b) oppheve fordelene under avtalen med tilsvarende effekt. Tribunalen kan vurdere hvorvidt denne opphevelsen av fordeler har tilsvarende effekt hvis en av partene ber skriftlig om dette. Tribunalets sammensetning og virksomhet skal være i samsvar med vedlegg K.

#### 4.9 Sluttbestemmelser

*Artikkel 32* er en generell utviklingsklausul der partene sier seg villige til løpende å vurdere en eventuell utvidelse eller fordypning av samarbeidet. I dette arbeidet skal partene ta hensyn til den videre utvikling i internasjonale økonomiske relasjoner, blant annet WTO, samt andre relevante faktorer.

*Artikkel 33* spesifiserer at avtalen gjelder mellom Canada, på den ene siden, og EFTA-statene, på den andre, og at avtalen ikke gjelder mellom de individuelle EFTA-statene, med mindre noe annet er spesifisert i avtalen.

*Artikkel 34* omhandler forholdet mellom denne avtalen og andre avtaler, og spesifiserer at der avtalen refererer til eller inkorporerer andre avtaler eller juridiske instrumenter, er det ment at disse referansene også inkluderer tolkningsnoter og forklarende noter.

*Artikkel 35* pålegger partene å sørge for at regionale og lokale myndigheter retter seg etter avtalens bestemmelser.

Om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008

*Artikkel 36* fastslår at vedleggene skal være en integrert del av avtalen. Vedleggene kan endres av avtalepartene på grunnlag av utkast til beslutning som foretas av Den blandede komité. En slik endring skal ratifiseres eller godkjennes av partene, og ratifikasjonsinstrumentet skal deponeres hos depositar. Endringen trer i kraft den dagen det siste ratifikasjonsinstrumentet deponeres hos depositar, med mindre partene har avtalt noe annet.

*Artikkel 37* fastslår at partene skal praktisere åpenhet. Partene skal offentliggjøre eller på annen måte bekjentgjøre lover, reguleringer, prosedyrer og administrative tiltak som kan ha betydning for avtalen.

*Artikkel 38* fastslår at avtalen kan endres av avtalepartene på grunnlag av utkast til beslutning som er foreslått av Den blandede komité. En slik endring skal ratifiseres eller godkjennes av partene, og ratifikasjonsinstrumentet skal deponeres hos depositar. Endringen trer i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at alle partene har ratifisert eller godkjent endringen og deponert ratifiseringsinstrument hos depositar.

*Artikkel 39* gir betingelsene for nye parters eventuelle tiltredelse av avtalen.

*Artikkel 40* inneholder bestemmelser om oppsigelse av avtalen. Avtalen kan sies opp med seks måneders varsel. Dersom en av EFTA-statene fratrer avtalen, skal de andre partene møtes for å diskutere om avtalen skal fortsette å eksistere dem imellom.

*Artikkel 41* omhandler midlertidig anvendelse av avtalen. Canada og EFTA-statene kan midlertidig anvende frihandelsavtalen og de bilaterale landbruksavtalene dersom deres nasjonale lovgivning tillater det. Slik midlertidig anvendelse skal begynne den dagen avtalen trer i kraft mellom Canada og minst to av EFTA-statene, i tråd med paragraf 2 av artikkel 42. Midlertidig anvendelse av avtalen skal meddeles depositar.

*Artikkel 42* omhandler avtalens ikrafttredelse. Avtalen skal ratifiseres eller godkjennes av partene, og ratifikasjonsinstrumentet skal deponeres hos depositar. Avtalen skal tre i kraft første dag i den tredje måneden etter at Canada og to EFTA-stater har deponert sine ratifikasjonsinstrumenter hos depositar, gitt at de samme avtalepartene også har utvekslet sine ratifikasjonsinstrumenter for de bilaterale landbruksavtalene. Avtalen skal tre i kraft for de resterende EFTA-statene den dagen de deponerer sine respektive ratifikasjonsinstrumen-

ter hos depositar, gitt at Canada og de samme EFTA-statene også har utvekslet sine ratifikasjonsinstrumenter for de bilaterale landbruksavtalene. Dersom Canada og Liechtenstein skal anvende avtalen midlertidig, skal avtalen tre i kraft samme dato som for Sveits, etter at Liechtenstein har deponert sine ratifikasjonsinstrumenter hos depositar.

*Artikkel 43* fastslår at Norge er avtalens depositar.

#### 4.10 Tolkningsvedlegg

I forbindelse med avtalen er partene blitt enige om et tolkningsvedlegg som etablerer en felles forståelse av hvordan enkelte av avtalens artikler skal tolkes.

#### 4.11 Vedleggene til avtalen

Avtalen inneholder 11 vedlegg (vedlegg A-K) som utgjør en integrert del av frihandelsavtalen.

*Vedlegg A* unntar Svalbard fra avtalens virkeområde.

*Vedlegg B* inneholder spesifikke kanadiske unntak til avtalens artikkel 4 (nasjonal behandling) og 5 (om forbud mot andre restriksjoner enn toll eller andre skatter og avgifter på import og eksport av varer mellom avtalepartene).

*Vedlegg C* inneholder opprinnelsesregler og bestemmelser om administrativt samarbeid. Se nærmere beskrivelse under omtalen av artikkel 8.

*Vedlegg D* inneholder mandatet til underkomiteen for opprinnelsesregler og varehandel.

*Vedlegg E* omhandler avvikling av toll på skip.

*Vedlegg F* lister de produktene fra HS-kapitlene 25-97 som er unntatt fra det generelle tollfritaket i artikkel 10.

*Vedlegg G* lister partenes forpliktelser når det gjelder handel med bearbeidede landbruksprodukter.

*Vedlegg H* lister partenes forpliktelser når det gjelder handel med fisk og andre marine produkter.

*Vedlegg I* omhandler partenes forpliktelser når det gjelder handelsforenkling.

*Vedlegg J* unntar kultursektoren («cultural industries») fra avtalens virkeområde. Vedlegget spesifiserer også hva som omfattes av begrepet «kultursektoren» i dette tilfellet.

*Vedlegg K* beskriver reglene for voldgiftsrettsinstansens sammensetning og virksomhet.



## 5 Den bilaterale landbruksavtalen

---

Handelen med ubearbeidede landbruksvarer er ikke regulert i EFTA-konvensjonen. WTOs regelverk forutsetter imidlertid at vareomfanget i en frihandelsavtale skal dekke hoveddelen av samhandelen. Det er derfor fremforhandlet individuelle bilaterale avtaler om handel med ubearbeidede landbruksvarer mellom den enkelte EFTA-stat og Canada.

I de bilaterale landbruksforhandlingene har det vært en forutsetning at hver avtalepart skal kunne gjennomføre sin egen nasjonale landbrukspolitikk. Avtalen mellom Norge og Canada inneholder lister over tollkonesjoner fra henholdsvis kanadisk og norsk side.

Landbruksavtalen medfører at Norge og Canada skal gi hverandre tollkonesjoner på landbruksvarer (opprinnelsesprodukter fra avtalepartene) som spesifisert i avtalens vedlegg. Det åpnes for at partene kan introdusere, reintrodusere eller øke en tollavgift vis à vis avtalemotparten, dersom dette skjer i tråd med WTO - avtalen – især som følge av regler og prosedyrer i forbindelse med tvisteløsning. Imidlertid åpnes det *ikke* for at partene kan endre tollsatser eller bindingslister som følge av endringer i henhold til GATT artikkel XXVIII. Dersom en av partene ønsker det, skal partene konsultere om videre liberalisering av handelen med landbruksvarer. Avtalen viser videre til en rekke artikler fra Canada-EFTA-frihandelsavtalen som skal gjelde, med de nødvendige tilpasninger (*mutatis mutandis*), for landbruksavtalen. Dette gjelder artiklene 2, 4-8, 19, 22, 24, 25 og tvisteløsningskapittelet. Videre forplikter partene seg til å søke å løse tvister og uenigheter i Den blandede komité.

Den bilaterale landbruksavtalen er ellers tilknyttet bestemmelsene i WTO-avtalen om landbruk. Den bilaterale landbruksavtalen trer i kraft samtidig som frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada trer i kraft mellom Norge og Canada.

## 6 Gjennomføring i norsk rett

---

I St.prp. nr. 1 (2007-2008) gis Finansdepartementet for 2008 fullmakt til å iverksette de tollmessige sider ved frihandelsavtalen og den bilaterale landbruksavtalen mellom Norge og Canada. Tilsvarende fullmakt vil søkes innhentet fra Stortinget for 2009. Avtalene vil bli gjennomført ved endring av tolltariffen. De nødvendige endringer vil også

bli gjennomført i Finansdepartementets forskrift av 13. desember 2004 nr. 1702 om preferensielle opprinnelsesregler.

## 7 Økonomiske og administrative konsekvenser

---

### *Budsjettmessige og administrative konsekvenser*

Avtalene vil ikke medføre budsjettmessige konsekvenser av betydning for staten. Forventede tollinntekter på import av industrivarer fra Canada anslås til under fem millioner kroner i 2008. Disse vil falle bort når avtalen trer i kraft. I tillegg vil tollinntektene fra kanadiske landbruksprodukter bli redusert som følge av avtalen.

Ut over vanlige oppgaver i forbindelse med Den blandede komité samt toll- og opprinnelses spørsmål vil ikke avtalen ha administrative konsekvenser av betydning.

### *Konsekvenser for næringsliv og enkeltpersoner*

Avtalen vil gi norsk næringsliv bedre adgang til det kanadiske markedet, og kanadisk næringsliv bedre adgang til det norske markedet. Beregninger viser at bortfall av toll på en rekke industrivarer som Norge allerede eksporterer til Canada kan beløpe seg til mer enn 30 millioner kroner årlig som følge av kanadisk tolleliminering, mens bortfall av toll på kanadisk eksport av industrivarer til Norge anslagsvis vil beløpe seg til under fem millioner kroner årlig. Videre gir avtalen bedre og mer forutsigbare betingelser for eksport av skip, båter og annet flytende materiell til Canada, noe som kan komme norsk verftsindustri til gode.

Den forbedrede markedsadgangen vil bidra til at norske produsenter får styrket sin konkurranseposisjon i det kanadiske markedet. Dette bidrar i neste omgang til økt velferd i Norge ved at ressurser flyttes til eksportnæringer hvor de er mer produktive, og ved at norske bedrifter kan høste større stordriftsfordeler.

Frihandelsavtalen vil også forbedre markedsadgangen for kanadiske produkter til Norge. Det antas at tollreduksjonen på varer importert fra Canada i all hovedsak vil tilfalle enkeltpersoner og bedrifter i Norge, i form av reduserte priser. Videre antas det at avtalen generelt vil føre til økt velferd i Norge, dels ved at norske forbrukere og bedrifter får tilgang på billigere varer fra kanadiske tilbydere, og dels ved at økt konkurranse bidrar til høyere produktivitet i norske bedrifter som produserer de samme eller lignende varer. Endelig vil

Om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008

den forbedrede markedsadgangen gi enkeltpersoner og bedrifter økte valgmuligheter mellom varer av samme type, noe som i seg selv er positivt.

Samlet sett antas avtalen å ha positive velferds-effekter i Norge.

#### *Miljøkonsekvenser*

Frihandelsavtalen mellom EFTA og Canada innebærer ikke nye forpliktelser for Norge som er av betydning for miljøområdet.

departementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kultur- og kirke departementet, Kunnskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Miljøvern departementet, Olje- og energidepartementet og Samferdselsdepartementet, som alle anbefaler at ratifikasjon finner sted. Den bilaterale landbruksavtalen er lagt frem for Finansdepartementet og Landbruks- og matdepartementet, som anbefaler at avtalen ratifiseres.

Nærings- og handelsdepartementet tilrår den frihandelsavtalen og den bilaterale landbruksavtalen ratifiseres. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

## **8 Konklusjon og tilråding**

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Canada og den bilaterale landbruksavtalen mellom Canada og Norge vil gi norsk næringsliv en bedre adgang til det kanadiske markedet og bidra til økt norsk verdiskaping.

Frihandelsavtalen er forelagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Finansdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og politi-

Utenriksdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008, i samsvar med et vedlagt forslag.

## Forslag

# til vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008

### I

Stortinget samtykker i ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Canada og en bilateral landbruksavtale mellom Norge og Canada, begge av 26. januar 2008.

---

**Vedlegg 1**

**Free Trade Agreement  
between Canada and  
The States of The European  
Free Trade Association  
(Iceland, Liechtenstein,  
Norway and Switzerland)**

Canada, and the Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway and the Swiss Confederation (the «EFTA States»), hereinafter collectively referred to as the «Parties»,

RESOLVED to strengthen the special bonds of friendship and co-operation among their nations;

REAFFIRMING their commitment to the *United Nations Charter* and the *Universal Declaration of Human Rights*;

DESIRING to contribute to the harmonious development and expansion of world trade and provide a catalyst to broader international and transatlantic co-operation;

DETERMINED to create an expanded and secure market for the goods produced in their territories;

WISHING to establish a free trade area through the removal of trade barriers;

COMMITTED to reduce distortions of trade;

RESOLVED to establish clear and mutually advantageous rules governing their trade;

INTENDING to enhance the competitiveness of their firms in global markets;

AIMING to create new employment opportunities and improve working conditions and living standards in their respective territories;

DETERMINED to ensure that the gains from trade liberalisation are not offset by the erection of private, anti-competitive barriers;

RECALLING the *Arrangements on Trade and Economic Co-operation* that were signed: between the Government of Canada and the Government of the Kingdom of Norway, on 3 December 1997; bet-

**Frihandelsavtale mellom  
Canada og Statene i Det  
Europeiske Frihandelsforbund  
(Island, Liechtenstein,  
Norge og Sveits)**

Canada og Republikken Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Det sveitsiske edsforbund («EFTA-statene»), heretter samlet kalt «partene» -

SOM ER INNSTILT PÅ å styrke de spesielle båndene av vennskap og samarbeid som eksisterer mellom dem,

SOM PÅ NYTT BEKREFTER sin oppslutning om *FN-charteret* og *Den internasjonale menneskerettighetserklæringen*,

SOM ØNSKER å bidra til en harmonisk utvikling og en utvidelse av verdenshandelen, og være en katalysator for et bredere internasjonalt og transatlantisk samarbeid,

SOM HAR SATT SEG FORE å skape et utvidet og sikkert marked for de varer som produseres på deres territorier,

SOM ØNSKER å opprette et frihandelsområde gjennom fjerning av handelshindringer,

SOM ER OPPTATT AV å redusere handelsvridninger,

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å etablere klare og gjensidig fordelaktige regler for handelen dem imellom,

SOM HAR SOM SIKTEMÅL å styrke sine bedrifters konkurranseevne i de globale markedene,

SOM HAR SOM MÅL å skape nye arbeidsplasser og forbedre arbeidsforholdene og levestandarden på sine respektive territorier,

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å sikre at gevinstene fra liberaliseringen av handelen ikke oppveies av at det etableres skjulte konkurransehindrende barrierer,

SOM MINNER OM *avtalene om handel og økonomisk samarbeid* som ble undertegnet: mellom regjeringen i Canada og regjeringen i Kongeriket Norge 3. desember 1997, mellom regjeringen i

ween the Government of Canada and the Government of the Swiss Confederation, on 9 December 1997; and between the Government of Canada and the Government of the Republic of Iceland, on 24 March 1998;

BUILDING on their respective rights and obligations under the *Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization*, done on 15 April 1994 (hereinafter referred to as the «WTO Agreement»), the other agreements negotiated thereunder and other multilateral and bilateral instruments of co-operation;

TAKING INTO ACCOUNT the *Agreement on Mutual Recognition in Relation to Conformity Assessment between Canada and Switzerland*, done at Ottawa on 3 December 1998; and the *Agreement on Mutual Recognition in Relation to Conformity Assessment between Canada and the Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein, and the Kingdom of Norway*, done at Brussels on 4 July 2000;

RECOGNISING the importance of trade facilitation in promoting efficient and transparent procedures to reduce costs and ensure predictability for the Parties' respective trading communities;

COMMITTED to co-operate in promoting recognition that States must maintain the ability to preserve, develop and implement their cultural policies for the purpose of strengthening cultural diversity;

RECOGNISING the need for mutually supportive trade and environmental policies in order to achieve the objective of sustainable development;

AFFIRMING their commitment to economic and social development and the respect for the fundamental rights of workers and the principles set out in the International Labour Organization's *Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work*; and

DECLARING their readiness to examine the possibility of developing and deepening their economic relations in order to extend them to fields not covered by this Agreement;

HAVE AGREED as follows:

## I Objectives and scope

### Article 1

#### Objectives

1. The Parties hereby establish a free trade area in accordance with this Agreement.
2. The objectives of this Agreement are:
  - a) to promote, through the expansion of reciprocal trade, the harmonious development of the economic relations between Canada

Canada og regjeringen i Det sveitsiske edsforbund 9. desember 1997, og mellom regjeringen i Canada og regjeringen i Republikken Island 24. mars 1998,

SOM BYGGER PÅ sine respektive rettigheter og forpliktelser i henhold til *Marrakesh-avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon*, som ble inngått 15. april 1994 (heretter kalt «WTO-avtalen»), de andre avtalene som er forhandlet fram innenfor rammen av WTO-avtalen, og andre multilaterale og bilaterale samarbeidsavtaler,

SOM TAR HENSYN TIL *Avtale om gjensidig godkjenning av samsvursvurderinger mellom Canada og Sveits*, som ble inngått i Ottawa 3. desember 1998, og *Avtale om gjensidig godkjenning av samsvursvurderinger mellom Canada og Republikken Island, Fyrstedømmet Liechtenstein og Kongeriket Norge*, inngått i Brussel 4. juli 2000,

SOM ERKJENNER at det er viktig å forenkle handelen gjennom fremme av effektive og åpne prosedyrer, for å redusere kostnader og skape forutsigbarhet for partenes handelsinteresser,

SOM ER OPPTATT AV å samarbeide, for å fremme erkjennelse av at stater må opprettholde evnen til å bevare, utvikle og gjennomføre sin kulturpolitikk, med det formål å styrke det kulturelle mangfold,

SOM ERKJENNER behovet for en handelspolitikk og en miljøpolitikk som støtter hverandre, for å nå målet om en bærekraftig utvikling,

SOM STADFESTER sitt engasjement for økonomisk og sosial utvikling og respekt for arbeidstakernes grunnleggende rettigheter, og de prinsipper som er lagt ned i Den internasjonale arbeidsorganisasjonens *Erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet*, og

SOM ERKLÆRER SEG BEREDT TIL å undersøke mulighetene for å videreutvikle og utvide sine økonomiske forbindelser, med det siktemål å utvide dem til områder som ikke omfattes av denne avtale -

ER BLITT ENIGE om følgende:

## I Formål og virkeområde

### Artikkel 1

#### Formål

1. Partene oppretter herved et frihandelsområde i henhold til denne avtale.
2. Formålene med denne avtale er:
  - a) å fremme en harmonisk utvikling av de økonomiske forbindelsene mellom Canada og EFTA-landene, gjennom en utvidelse av

and the EFTA States and thus to foster in Canada and in the EFTA States the advancement of economic activity;

- b) to provide fair conditions of competition affecting trade between the Parties;
- c) to establish a framework for further co-operation between Canada and the EFTA States in the light of developments in international economic relations, in particular with the aim of liberalising trade in services and increasing investment opportunities; and
- d) to contribute in this way, by the removal of barriers to trade, to the harmonious development and expansion of world trade.

#### Article 2

##### Geographical scope

1. Without prejudice to Annex C and except as otherwise provided elsewhere in this Agreement, this Agreement shall apply to:
  - a) the land territory, air space, internal waters and territorial sea over which a Party exercises sovereignty; and
  - b) the exclusive economic zone and the continental shelf of a Party, as determined by its domestic law, consistent with international law.
2. Annex A applies with respect to the Kingdom of Norway.

## II Trade in goods

#### Article 3

##### Coverage

1. This Agreement applies to trade in goods of a Party, except as otherwise provided in this Agreement and in the bilateral Agreements on trade in agricultural products referred to in paragraph 2.
2. The Parties declare their readiness to foster, in so far as their agricultural policies allow, harmonious development of trade in agricultural products. In pursuance of this objective, Canada and each individual EFTA State have concluded bilateral Agreements on trade in agricultural products. These Agreements shall form part of the instruments establishing the free trade area between Canada and the EFTA States.
3. In this Agreement:
  - a) «goods of a Party» means domestic products as these are understood in the *General Agreement on Tariffs and Trade 1994* (hereinafter referred to as the «GATT 1994»), or such goods as the Parties may

handelen dem imellom, for på den måten å legge til rette for økt økonomisk aktivitet i Canada og EFTA-landene,

- b) å sørge for rettferdige konkurransevilkår i handelen mellom partene,
- c) å opprette et rammeverk for videre samarbeid mellom Canada og EFTA-landene, i lys av utviklingen i internasjonale økonomiske relasjoner, særlig med sikte på å liberalisere handelen med tjenester og skape økte investeringsmuligheter, og
- d) å bidra på denne måten, gjennom fjerning av handelsbarrierer, til en harmonisk utvikling og en utvidelse av verdenshandelen.

#### Artikkel 2

##### Geografisk virkeområde

1. Med forbehold for Vedlegg C, og med mindre noe annet er bestemt annetsteds i avtalen, skal denne avtale gjelde for:
  - a) landterritorium, luftrom, indre farvann og territorialfarvann som en part utøver suverenitet over, og
  - b) den eksklusive økonomiske sonen og kontinentalsokkelen til en part, i henhold til partens nasjonale lovgivning og i samsvar med folkeretten.
2. Vedlegg A gjelder for Kongeriket Norge.

## II Handel med varer

#### Artikkel 3

##### Hva avtalen omfatter

1. Denne avtale får anvendelse på en parts handel med varer, unntatt når det er bestemt noe annet i denne avtale eller i de bilaterale avtalene om handel med landbruksvarer som omtales i nr. 2.
2. Partene erklærer at de er beredt til å fremme en harmonisk utvikling i handelen med landbruksprodukter, så langt deres landbrukspolitikk tillater det. I samsvar med denne målsettingen har Canada og hvert enkelt av EFTA-landene inngått bilaterale avtaler om handel med landbruksprodukter. Disse avtalene skal utgjøre en del av dokumentene til oppretting av frihandelsområdet mellom Canada og EFTA-landene.
3. I denne avtale menes med:
  - a) «varer fra en part» - innenlandske produkter slik disse er definert i *Generalavtalen om tolltariffer* og handel fra 1994 (heretter kalt «GATT 1994»), eller slike varer som partene måtte bli enige om, inkludert produk-

agree, and includes originating products of that Party;

- b) «originating products of a Party» means goods of a Party qualifying under the rules of origin set out in Annex C.

ter som har sin opprinnelse i vedkommende part,

- b) «produkter som har sin opprinnelse i en part» - varer fra en part som tilfredsstillter kravene fastsatt i opprinnelsesreglene i Vedlegg C.

#### Article 4

##### National treatment

1. The Parties shall apply national treatment in accordance with Article III of the GATT 1994, which is incorporated into and made part of this Agreement.
2. Paragraph 1 does not apply to the measures set out in Annex B.

#### Article 5

##### Import and export restrictions

1. Prohibitions or restrictions other than duties, taxes or other charges, whether made effective through quotas, import or export licences or other measures, shall be prohibited in trade between the Parties in accordance with Article XI of the GATT 1994, which is incorporated into and made part of this Agreement.
2. Paragraph 1 does not apply to the measures set out in Annex B.

#### Article 6

##### Sanitary and phytosanitary measures

The rights and obligations of the Parties in respect of sanitary and phytosanitary measures shall be governed by the *WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures*.

#### Article 7

##### Technical regulations

1. The rights and obligations of the Parties in respect of technical regulations, standards and conformity assessment shall be governed by the *WTO Agreement on Technical Barriers to Trade* (hereinafter referred to as the «WTO TBT Agreement»).
2. Notwithstanding paragraph 1, the rights and obligations of Canada and the EFTA States in the field of mutual recognition of conformity assessment shall be governed:
  - a) as between Canada and the Swiss Confederation, by the *Agreement on Mutual Recognition in Relation to Conformity Assessment* of 3 December 1998; and

#### Artikkel 4

##### Nasjonal behandling

1. Partene skal anvende nasjonal behandling, i samsvar med artikkel III i GATT 1994, som er innlemmet i og gjort til del av denne avtale.
2. Nr. 1 gjelder ikke for de tiltak som er omtalt i Vedlegg B.

#### Artikkel 5

##### Restriksjoner på import og eksport

1. Forbud eller begrensninger, med unntak av toll, skatter eller andre avgifter, enten de har form av kvoter, import- eller eksportlisenser eller andre tiltak, skal ikke være tillatt i handelen mellom partene, i samsvar med artikkel XI i GATT 1994, som er innlemmet i og gjort til del av denne avtale.
2. Nr. 1 gjelder ikke for de tiltak som er omtalt i Vedlegg B.

#### Artikkel 6

##### Veterinære og plantesanitære tiltak

Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til veterinære og plantesanitære tiltak skal reguleres av *WTO-avtalen om anvendelse av veterinære og plantesanitære tiltak*.

#### Artikkel 7

##### Tekniske forskrifter

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurderinger skal reguleres av *WTO-avtalen om tekniske handelshindringer* (heretter kalt «TBT-avtalen»).
2. Uten hensyn til nr. 1 skal Canadas og EFTA-landenes rettigheter og forpliktelser når det gjelder gjensidig godkjenning av samsvarsvurderinger, reguleres:
  - a) mellom Canada og Det sveitsiske edsforbund, av *Avtale om gjensidig godkjenning av samsvarsvurderinger* av 3. desember 1998, og

- b) as between Canada, on the one hand, and the Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein and the Kingdom of Norway, on the other, by the *Agreement on Mutual Recognition in Relation to Conformity Assessment* of 4 July 2000.
3. The Parties shall strengthen their co-operation in the field of technical regulations, standards and conformity assessment.
  4. Without prejudice to paragraph 1, where Canada or an EFTA State considers that one or more EFTA States or Canada have taken a measure that is likely to create, or has created, an obstacle to trade, the Parties concerned shall hold consultations under the framework of the Joint Committee in order to attempt to find an appropriate solution in conformity with the WTO TBT Agreement. This paragraph is limited to matters falling within the scope of paragraph 1 and does not apply to matters falling within the scope of either of the Agreements on Mutual Recognition listed in paragraph 2. In matters falling within the scope of paragraph 2, the procedures of the applicable Agreement on Mutual Recognition shall apply.

*Article 8***Rules of origin and administrative co-operation**

The provisions on rules of origin and administrative co-operation are set out in Annex C.

*Article 9***Sub-Committee on Rules of Origin and Trade in Goods**

1. The Parties hereby establish a Sub-Committee on Rules of Origin and Trade in Goods of the Joint Committee.
2. The mandate of the Sub-Committee is set out in Annex D.

*Article 10***Customs duties**

1. Customs duties shall be prohibited in respect of the following originating products of the Parties as of the date of entry into force of this Agreement, except as otherwise provided for in Annex E:
  - a) products falling within Chapters 25 through 97 of the Harmonized Commodity Description and Coding System (hereinafter referred to as the «Harmonized System»), excluding the products listed in Annex F;

- b) mellom Canada på den ene siden, og Republikken Island, Fyrstedømmet Liechtenstein og Kongeriket Norge på den andre, av *Avtale om gjensidig godkjenning av samsvarsvurderinger* av 4. juli 2000.

3. Partene skal styrke samarbeidet om tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurderinger.
4. Med forbehold for nr. 1 skal de berørte parter, i tilfeller der Canada eller en EFTA-stat anser at en eller flere EFTA-stater eller Canada har truffet et tiltak som kan antas å skape, eller som har skapt, en handelshindring, holde konsultasjoner i Den blandede komité, for å prøve å komme fram til en hensiktsmessig løsning i samsvar med TBT-avtalen. Dette nummer skal bare gjelde tilfeller som faller innenfor rammen av nr. 1, og skal ikke få anvendelse på saker som omfattes av en av avtalene om gjensidig godkjenning av samsvarsvurderinger, omtalt i nr. 2. I de tilfeller som faller innenfor rammen av nr. 2, skal prosedyrene i den aktuelle avtalen om gjensidig godkjenning komme til anvendelse.

*Artikkel 8***Opprinnelsesregler og administrativt samarbeid**

Bestemmelsene om opprinnelsesregler og administrativt samarbeid er å finne i Vedlegg C.

*Artikkel 9***Underkomité for opprinnelsesregler og varehandel**

1. Partene oppretter herved en underkomité for opprinnelsesregler og varehandel under Den blandede komité.
2. Underkomiteens mandat er gitt i Vedlegg D.

*Artikkel 10***Tollavgifter**

1. Tollavgifter skal ikke være tillatt på følgende opprinnelsesprodukter fra partene fra og med den dato denne avtale trer i kraft, med mindre annet er bestemt i Vedlegg E:
  - a) produkter som hører inn under kapitlene 25-97 i Det harmoniserte system for beskrivelse og koding av varer (heretter kalt «Det harmoniserte system»), med unntak av de produkter som er oppført i Vedlegg F,



- b) products falling within Chapters 1 through 24 of the Harmonized System specified in Annex G, with due regard to the provisions of that Annex; and
- c) fish and other marine products as provided for in Annex H.
2. A customs duty includes any duty or charge of any kind imposed in connection with the importation or exportation of a product, including any form of surtax or surcharge in connection with such importation or exportation, but does not include any:
- a) charge equivalent to an internal tax imposed consistently with Article 4;
- b) anti-dumping or countervailing duty; or
- c) fee or other charge, provided that it is limited in amount to the approximate cost of services rendered.
3. Paragraphs 1 and 2 shall not prevent any Party from introducing, reintroducing or increasing a customs duty vis-à-vis another Party, as may be authorized by or pursuant to the WTO Agreement, in particular pursuant to the rules and procedures on dispute settlement, but excluding any modification of schedules and tariff modifications in accordance with Article XXVIII of the GATT 1994.
- b) produkter som hører inn under kapitlene 1-24 i Det harmoniserte system, spesifisert i Vedlegg G, under behørig hensyntagen til bestemmelsene i det nevnte vedlegg, og
- c) fisk og andre marine produkter, som fastsatt i Vedlegg H.
2. Med tollavgift menes enhver form for toll eller avgift, uansett type, som pålegges i forbindelse med import eller eksport av et produkt, herunder enhver form for tilleggsskatt eller tilleggsavgift i forbindelse med slik import eller eksport, men begrepet inkluderer ikke:
- a) avgifter som svarer til en nasjonal skatt pålagt i samsvar med artikkel 4,
- b) antidumpingsavgifter eller utjevningstoll, eller
- c) gebyrer eller andre omkostninger, forutsatt at de beløpsmessig begrenser seg til de omtrentlige kostnader for tjenester som blir levert.
3. Numrene 1 og 2 skal ikke være til hinder for at en part kan innføre, gjeninnføre eller øke en tollavgift overfor en annen avtalepart, dersom dette skjer i tråd med WTO-avtalen, særlig dersom det skjer som følge av regler og prosedyrer i forbindelse med tvisteløsning, men partene kan ikke foreta endringer i bindingslister eller tollsatser i henhold til artikkel XXVIII i GATT 1994.

*Article 11***Base rate of customs duties**

For each product, the base rate of customs duties, to which the successive reductions set out in Annex E are to be applied, shall be the most-favoured nation (hereinafter referred to as «MFN») customs duty rate applied on 1 January 2007.

**III Services and investment***Article 12***Services and investment**

1. The Parties recognise the increasing importance of trade in services and investment in their economies. In their efforts to gradually develop and broaden their co-operation, they will work together with the aim of creating the most favourable conditions for expanding investment between them and achieving further liberalisation and additional mutual opening of markets for trade in services, taking into account on-going work under the auspices of the WTO.
2. Upon request of a Party, the requested Party shall endeavour to provide information on any

*Artikkel 11***Basistoll**

For hvert produkt skal basistollen, som de gradvise reduksjonene etter Vedlegg E skal gjelde i forhold til, være gjeldende bestevilkårssats (heretter kalt «MFN-satsen») per 1. januar 2007.

**III Tjenester og investeringer***Artikkel 12***Tjenester og investeringer**

1. Partene erkjenner den økende betydningen investeringer og handel med tjenester har for deres økonomi. I sitt arbeid med å gradvis videreutvikle og utvide samarbeidet, vil de gå inn for å skape så gunstige betingelser som mulig for en økning av investeringene dem imellom, og for en videre liberalisering og gjensidig åpning av markedene for handel med tjenester, i tråd med det arbeid som pågår innenfor WTO.
2. Dersom det kommer en anmodning fra en part, skal den anmodede part gjøre det den kan for å

of its measures that may have an impact on trade in services or investment.

3. The Parties shall encourage the relevant bodies in their respective territories to co-operate with a view to achieving mutual recognition for licensing and certification of professional service suppliers.
4. The Parties shall jointly review issues related to services and investment in the Joint Committee and consider the adoption of liberalisation measures with due regard to Article V of the WTO General Agreement on Trade in Services and in the light of developments in multilateral and bilateral agreements. Such a review shall take place no later than three years after the entry into force of this Agreement.
5. Any future negotiation on services and investment between Canada and the EFTA States shall be based on the principles of non-discrimination and transparency.

#### Article 13

##### Temporary entry

1. The Parties recognise that investment and services are growing in importance in relation to trade in goods. Each Party shall, in accordance with its applicable laws:
  - a) facilitate the temporary entry into its territory of nationals of another Party who are intra-corporate transferees (managers, executives, specialists) and business visitors;
  - b) facilitate the temporary entry into its territory of nationals of another Party who render services directly related to the exportation of goods by an exporter of that same Party into the territory of the Party concerned; and
  - c) facilitate the entry into its territory of spouses and children of nationals described in sub-paragraph (a) above.
2. The Joint Committee shall monitor the operation and implementation of this Article and deal with issues of implementation or administration related to temporary entry.
3. No later than one year after the date of entry into force of this Agreement, each Party shall make available explanatory material regarding the requirements for temporary entry under this Article, in such a manner as will enable nationals of the other Parties to become acquainted with them.

skaffe til veie informasjon om ethvert tiltak fra dens side som kan ha innvirkning på handelen med tjenester eller på investeringsvirksomheten.

3. Partene skal oppfordre de relevante organer på sine respektive territorier til å samarbeide når det gjelder gjensidig godkjenning av autorisering og sertifisering av profesjonelle tjenesteleverandører.
4. Partene skal sammen gjenoppta vurderingen av temaer relatert til tjenester og investeringer i Den blandede komité, og vurdere innføring av liberaliseringstiltak, under behørig hensyntagen til artikkel V i *WTO-avtalen om handel med tjenester*, og i lys av utviklingen når det gjelder multilaterale og bilaterale avtaler. En slik vurdering skal gjennomføres senest tre år etter at denne avtale er trådt i kraft.
5. Eventuelle framtidige forhandlinger om tjenester og investeringer mellom Canada og EFTA-landene skal bygge på prinsippene om ikke-diskriminering og åpenhet.

#### Artikkel 13

##### Midlertidig adgang

1. Partene erkjenner at investeringer og tjenester får stadig større betydning i forhold til handel med varer. Hver part skal, i samsvar med sine relevante lover:
  - a) gjøre det enklere å få midlertidig adgang til dens territorium for borgere av en annen part som overflyttes internt innen et selskap (ledere, funksjonærer, spesialister), og for forretningsreisende,
  - b) gjøre det enklere å få midlertidig adgang til dens territorium for borgere av en annen part som yter tjenester i direkte tilknytning til eksport av varer fra en eksportør fra samme part til territoriet til den berørte part, og
  - c) gjøre det enklere å få adgang til dens territorium for ektefeller og barn av slike borgere som er omtalt i bokstav a) ovenfor.
2. Den blandede komité skal overvåke gjennomføringen og praktiseringen av denne artikkel og behandle spørsmål som gjelder gjennomføringen eller administrasjon i forbindelse med midlertidige opphold.
3. Senest innen ett år etter at denne avtale er trådt i kraft, skal hver part gjøre tilgjengelig opplysningsmateriale om kravene som stilles for å få midlertidig opphold etter denne artikkel, slik at andre parters borgere kan gjøre seg kjent med dem.

4. For the purposes of this Article:
- «temporary entry» means the right to enter and remain for the period authorised;
  - «national» means a natural person who is a citizen or a permanent resident of a Party; and
  - «business visitors» means short term visitors who do not intend to enter the labour market of the Parties, but seek entry to engage in activities such as buying or selling goods or services, negotiating contracts, conferring with colleagues, or attending conferences.
4. I denne artikkel menes med:
- «midlertidig adgang» - rett til innreise og opphold i den godkjente perioden,
  - «borger» - en fysisk person som er borger av eller fast bosatt i en part, og
  - «forretningsreisende» - korttidsbesøkende som ikke har til hensikt å gå inn på arbeidsmarkedet til partene, men som søker om innreise for å drive med salg eller kjøp av varer eller tjenester, forhandle kontrakter, rådføre seg med kollegaer eller være med på konferanser.

#### IV Competition law and policy

##### Article 14

##### General principles

- The Parties agree that anti-competitive business conduct can hinder the fulfilment of the objectives of this Agreement. Accordingly, each Party shall adopt or maintain measures to proscribe such conduct and take appropriate action with respect thereto, acknowledging that such measures may be brought about by a Party's obligations entered into through other international agreements, such as the *Agreement on the European Economic Area*, done at Brussels on 17 March 1993, to which certain EFTA States are party. The Parties shall, upon request of a Party, consult about the effectiveness of measures undertaken by each Party.
- Each Party shall ensure that the measures referred to in paragraph 1, and the actions it takes pursuant to those measures, are applied on a non-discriminatory basis.
- For the purpose of this Chapter, «anti-competitive business conduct» includes, but is not limited to, anti-competitive agreements, concerted practices or arrangements by competitors, anti-competitive practices by an enterprise that is dominant in a market and mergers with substantial anti-competitive effects, unless such conduct is excluded directly or indirectly from the coverage of a Party's own laws or authorised in accordance with those laws. All such exclusions and authorisations should be transparent and should be reviewed periodically to assess whether they are necessary to achieve their overriding policy objectives.

#### IV Konkurranselovgivning og konkurranse-regulering

##### Artikkel 14

##### Generelle prinsipper

- Partene er enige om at konkurransehindrede atferd kan være et hinder for at målsettingene med denne avtale blir nådd. Partene skal derfor iverksette eller opprettholde tiltak for å forby slik atferd, og håndheve disse på en hensiktsmessig måte, samtidig som de erkjenner at slike tiltak kan utløses av en parts forpliktelser i henhold til andre internasjonale avtaler, som f.eks. *Avtalen om det europeiske økonomiske samarbeidsområdet*, inngått i Brussel 17. mars 1993, som noen EFTA-land er part i. Partene skal, dersom en av partene anmoder om det, samrå seg med hverandre når det gjelder effektiviteten i de tiltakene hver enkelt av partene har gjennomført.
- Hver part skal sørge for at de tiltak som er nevnt i nr. 1, og det parten gjør for å håndheve disse tiltakene, blir gjennomført på ikke-diskriminerende basis.
- «Konkurransehindrede atferd», slik uttrykket brukes i dette kapitlet, omfatter, men er ikke begrenset til, konkurransehindrede avtaler, samordnet opptreden mellom konkurrerende foretak, konkurranseskadelig opptreden fra foretak som har en dominerende stilling i et marked, og sammenslåinger med vesentlig konkurransehindrede virkning, med mindre slik opptreden direkte eller indirekte er unntatt fra å være dekket av en parts egne lover, eller er tillatt i henhold til disse lovene. Alle slike unntak og autorisasjoner skal være åpne, og de skal evalueres med jevne mellomrom for å bringe på det rene om de er nødvendige for å nå de overordnede politiske målsettingene.

4. No Party may have recourse to dispute settlement under this Agreement for any matter arising under this Chapter.

#### Article 15

##### Co-operation

1. The Parties recognise the importance of co-operation and co-ordination on general issues relating to competition law enforcement policy, such as notification, consultation and exchange of information relating to the enforcement of competition laws and policies.
2. Unless providing notice would harm its important interests, a Party shall notify another Party when a proposed or actual competition law enforcement action may have an effect on that other Party's important interests, and give full and sympathetic consideration to the views expressed by that other Party, including possible ways of fulfilling its enforcement needs without harming those interests.
3. If a Party considers that any specified anti-competitive business conduct carried out within the territory of another Party is adversely affecting an important interest referred to in paragraph 2, that Party may notify the other Party and may request that the Party or its competition authority initiate appropriate enforcement action.
4. The notifying Party shall include in its notification sufficient information to permit the notified Party to identify the anti-competitive business conduct that is the subject of the notification and shall include an offer to provide such further information and co-operation as the notifying Party is able to provide. The notified Party may consult with the notifying Party and shall accord full and sympathetic consideration to the request of the notifying Party in deciding whether to initiate enforcement action with respect to the anti-competitive business conduct identified in the notification. The Parties may conduct such consultations through their respective competition authorities.
5. The notified Party shall inform the notifying Party of its decision and may include the grounds for the decision. If enforcement action is initiated, the notified Party shall advise the notifying Party of its outcome and, to the extent possible, of any significant interim development. The Parties may act under this paragraph through their respective competition authorities.

4. Ingen av partene kan ty til tvisteløsningsprosedyrene under denne avtale for saker som omfattes av dette kapitlet.

#### Artikkel 15

##### Samarbeid

1. Partene erkjenner at det er viktig med samarbeid og samordning når det gjelder generelle spørsmål i forbindelse med håndheving av konkurransereglementet, som f.eks. varsling, konsultering og utveksling av informasjon som gjelder håndhevingen av konkurranselovgivningen og konkurransepolitikken.
2. Med mindre det kan skade viktige interesser for en part, skal parten underrette en annen part når et foreslått eller iverksatt tiltak for å håndheve konkurransereglementet kan ha virkning for viktige interesser hos den andre parten, og gi synspunktene til den andre parten en grundig og velvillig vurdering, herunder vurdere mulige håndhevingstiltak som ikke skader disse interessene.
3. Dersom en part mener at en bestemt konkurransehemmende forretningspraksis på en annen parts territorium er til skade for en slik viktig interesse som er omtalt i nr. 2, kan denne parten underrette den andre parten om dette, og anmode om at vedkommende part eller partens konkurransemyndigheter treffer hensiktsmessige tiltak.
4. Den varslende part skal i sin underretning ta med den informasjon som er nødvendig for at den underrettede part skal kunne identifisere den konkurransehemmende forretningspraksisen varslingen gjelder, og tilby samarbeid og eventuell ytterligere informasjon den kan bidra med. Den underrettede part kan konferere med den underrettende part, og førstnevnte skal gi anmodningen fra den underrettende part en grundig og velvillig vurdering når den skal ta stilling til om den skal foreta seg noe med den konkurransehemmende forretningspraksisen som er omtalt i underretningen. Partene kan gjennomføre konsultasjoner gjennom sine respektive konkurransemyndigheter.
5. Den underrettede part skal orientere den underrettende part om sin avgjørelse, og den kan også redegjøre for grunnlaget for avgjørelsen. Dersom det blir satt i verk tiltak, skal den underrettede part informere den underrettende part om resultatet og om eventuell signifikant utvikling underveis, i den grad det lar seg gjøre. Partene kan handle i henhold til dette nummer gjennom sine respektive konkurransemyndigheter.

**Article 16****Communication of information**

Nothing in this Chapter shall require the communication of information by a Party, including its competition authority, if such communication is prohibited by its laws, including those regarding disclosure of information, confidentiality and business secrecy.

**V Other common rules****Article 17****Subsidies**

1. Subject to paragraphs 2 and 3, the rights and obligations of the Parties in respect of subsidies and the application of countervailing measures shall be governed by Articles VI and XVI of the GATT 1994 and the *WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures*.
2. Each Party shall designate, and provide full contact information for, a person that the other Parties can contact with respect to any matter concerning subsidies or countervailing measures.
3. Before initiating an investigation under Part V of the *WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures*, the competent investigating authority of Canada or the EFTA State, as the case may be, shall notify, in writing, the Party whose goods would be subject to the investigation and allow such Party a period of 25 days from the date upon which notification was given, for consultations, with a view to finding a mutually acceptable solution. The outcome of such consultations shall be communicated to the other Parties after the decision has been made on whether or not to initiate the investigation.

**Article 18****Anti-dumping**

1. Subject to paragraphs 2 and 3, the rights and obligations of the Parties in respect of the application of anti-dumping measures shall be governed by Article VI of the GATT 1994 and the *WTO Agreement on Implementation of Article VI of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994*.
2. Each Party shall designate, and provide full contact information for, a person that the other Party may contact with respect to any matter concerning anti-dumping measures.

**Artikkel 16****Informasjonsutveksling**

Ingenting i dette kapittel skal tolkes slik at det pålegger en part, herunder partens konkurransemyndigheter, å utveksle informasjon, dersom dette er i strid med vedkommende parts lovgivning, herunder lovgivning som gjelder konfidensialitet og forretningshemmeligheter.

**V Andre generelle regler****Artikkel 17****Subsidier**

1. Med forbehold for nr. 2 og 3 skal partenes rettigheter og forpliktelser når det gjelder subsidier og bruk av utjevningstiltak reguleres av artiklene VI og XVI i GATT 1994, og av *WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak*.
2. Hver av partene skal utpeke en person som de andre partene kan kontakte i saker som gjelder subsidier eller utjevningstiltak, og gi utfyllende informasjon om hvordan denne personen kan kontaktes.
3. Før de kompetente myndigheter i Canada eller et EFTA-land, alt ettersom, setter i gang undersøkelser i henhold til *WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak*, del V, skal de gi den part hvis varer eventuelt blir gjenstand for granskning, en skriftlig underretning, og gi vedkommende part en frist på 25 dager fra datoen for underretningen til å gjennomføre konsultasjoner, for å finne en løsning som begge parter kan godta. Resultatet av slike konsultasjoner skal meddeles de andre partene etter at det er bestemt om det skal iverksettes undersøkelser eller ikke.

**Artikkel 18****Tiltak mot dumping**

1. Med forbehold for nr. 2 og 3 skal partenes rettigheter og forpliktelser når det gjelder anvendelse av tiltak mot dumping, reguleres av artikkel VI i GATT 1994, og av *Avtale om gjennomføring av artikkel VI i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994*.
2. Hver av partene skal utpeke en person som de andre partene kan kontakte i saker som gjelder tiltak mot dumping, og gi utfyllende informasjon om hvordan denne personen kan kontaktes.

3. The Parties shall, within three years after the entry into force of this Agreement, meet to review this Article.

#### Article 19

##### State trading enterprises

The rights and obligations of the Parties in respect of State trading enterprises shall be governed by Article XVII of the GATT 1994 and the WTO *Understanding on the Interpretation of Article XVII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994*.

#### Article 20

##### Public procurement

1. The rights and obligations of the Parties in respect of public procurement shall be governed by the *WTO Agreement on Government Procurement*.
2. If, after the entry into force of this Agreement, Canada or the EFTA States enter into an international agreement that provides greater transparency or access to the procurement market or markets concerned than is provided under the *WTO Agreement on Government Procurement*, Canada or the EFTA States may request that the Parties enter into negotiations with a view to achieving a level of transparency or market access through this Agreement that is equivalent to that provided in the other agreement.
3. The Parties agree to co-operate in the Joint Committee, with the aim of achieving further liberalisation among them, of public procurement markets and greater transparency in public procurement. They shall meet to review this Article no later than three years after the entry into force of this Agreement.

#### Article 21

##### Trade facilitation

To facilitate trade between Canada and the EFTA States, the Parties shall:

- a) simplify, to the greatest extent possible, procedures for trade in goods and related services;
- b) promote multilateral co-operation among them in order to enhance their participation in the development and implementation of international conventions and recommendations on trade facilitation; and
- c) co-operate on trade facilitation within the framework of the Joint Committee,

in accordance with the provisions set out in Annex I.

3. Partene skal møtes for å vurdere denne artikkelen på nytt innen tre år etter at denne avtale er trådt i kraft.

#### Artikkel 19

##### Statlige handelsselskaper

Partenes rettigheter og forpliktelser når det gjelder statlige handelsselskaper skal reguleres av artikkel XVII i GATT 1994, og av *Avtale om fortolkning av artikkel XVII i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994*.

#### Artikkel 20

##### Offentlige anskaffelser

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til offentlige anskaffelser skal reguleres av *WTO-avtalen om offentlige anskaffelser*.
2. Dersom Canada eller EFTA-landene, etter at denne avtale har trådt i kraft, blir part i en internasjonal avtale som sikrer større åpenhet eller gir bedre tilgang til det eller de berørte markeder for offentlige innkjøp enn *WTO-avtalen om offentlige anskaffelser* gir, kan Canada eller EFTA-landene be om at partene starter forhandlinger med sikte på å oppnå tilsvarende grad av åpenhet eller markedsadgang gjennom denne avtale som den som er gitt i den andre avtalen.
3. Partene er enige om å samarbeide i Den blandede komité om videre liberalisering av markedene for offentlige anskaffelser og større åpenhet om offentlige anskaffelser. De skal møtes for å vurdere denne artikkelen på nytt senest tre år etter at denne avtale er trådt i kraft.

#### Artikkel 21

##### Tiltak for å fremme handelen

For å fremme handelen mellom Canada og EFTA-landene skal partene:

- a) forenkle prosedyrene for handel med varer og tilknyttede tjenester så langt det lar seg gjøre,
- b) fremme multilateralt samarbeid seg imellom, for å styrke sin medvirkning til utvikling og gjennomføring av internasjonale konvensjoner og anbefalinger om forenkling av handelen, og
- c) samarbeide om en forenkling av handelen innenfor rammen av Den blandede komité,

i samsvar med bestemmelsene i Vedlegg I.

## VI Exceptions and safeguards

### Article 22

#### General exceptions

For purposes of the Chapter on Trade in Goods, Article XX of the GATT 1994 is incorporated into and made part of this Agreement. The Parties understand that the measures referred to in Article XX(b) of the GATT 1994 include environmental measures necessary to protect human, animal or plant life or health, and that Article XX(g) of the GATT 1994 applies to measures relating to the conservation of living and non-living exhaustible natural resources.

### Article 23

#### Other exceptions

Without prejudice to the rights and obligations of the Parties pursuant to the WTO Agreement, Annex J shall apply to measures of a Party with respect to cultural industries.

### Article 24

#### Security exceptions

Nothing in this Agreement shall be construed:

- a) to require any Party to furnish any information the disclosure of which it considers contrary to its essential security interests;
- b) to prevent any Party from taking any action which it considers necessary for the protection of its essential security interests:
  - i. relating to fissionable materials or the materials from which they are derived;
  - ii. relating to the traffic in arms, ammunition and implements of war and to such traffic in other goods and materials as is carried on directly or indirectly for the purpose of supplying a military establishment; or
  - iii. taken in time of war or other emergency in international relations;
 or
- c) to prevent any Party from taking any action in pursuance of its obligations under the *United Nations Charter* for the maintenance of international peace and security.

### Article 25

#### Emergency action

1. Where, during the transition period referred to in paragraph 9, as a result of the reduction or elimination of a customs duty under this Agreement, an originating product of a Party is be-

## VI Unntak og beskyttelsestiltak

### Artikkel 22

#### Generelle unntak

For formål som gjelder kapitlet om handel med varer, skal artikkel XX i GATT 1994 innlemmes i og gjøres til del av denne avtale. Partene har den forståelsen at de tiltak som er nevnt i artikkel XX b) i GATT 1994 innbefatter miljøtiltak som er nødvendige for å beskytte liv eller helse for mennesker, dyr eller planter, og at artikkel XX g) i GATT 1994 gjelder tiltak for å bevare både levende og ikke-levende utryddbare naturressurser.

### Artikkel 23

#### Andre unntak

Med forbehold for partenes rettigheter og forpliktelser i henhold til WTO-avtalen skal Vedlegg J gjelde for partenes tiltak på kulturområdet.

### Artikkel 24

#### Unntak av sikkerhetsgrunner

Ikke noe i denne avtale skal tolkes slik at det:

- a) krever av en part at den skal legge fram informasjon dersom den mener det er i strid med vitale sikkerhetsinteresser å gjøre denne informasjonen kjent,
- b) hindrer en part i å foreta seg det som den anser som nødvendig for å beskytte viktige sikkerhetsinteresser:
  - i. i forbindelse med spaltbart materiale eller materiale som dette utvinnes fra,
  - ii. i forbindelse med handel med våpen, ammunisjon og krigsmateriell og handel med andre varer og annet materiell som foregår direkte eller indirekte med det formål å forsyne en militær styrke, eller
  - iii. i forbindelse med krig eller andre krisetilstander i internasjonale relasjoner, eller
- c) hindrer en part i å gjennomføre tiltak i henhold til partens forpliktelser under *De forente nasjoners charter*, for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet.

### Artikkel 25

#### Krisetiltak

1. Dersom et produkt som har sin opprinnelse i en av partene, i løpet av overgangsperioden som er omtalt i nr. 9, importeres til en annen parts territorium i et slikt økt omfang, i absolutte tall el-

ing imported into the territory of another Party in such increased quantities, in absolute terms or relative to domestic production, and under such conditions as to constitute a substantial cause of serious injury or threat thereof to the domestic industry of like or directly competitive products in the importing Party, the importing Party may take emergency action to the minimum extent necessary to remedy or prevent the injury, subject to the provisions of this Article.

2. Each Party shall ensure equitable, transparent and effective procedures for emergency action proceedings. An emergency action proceeding may be instituted by a petition or a complaint by an entity representing the domestic industry producing a good like or directly competitive with the imported product. The Party receiving a petition or a complaint shall, without delay, deliver to the other Parties and the Joint Committee written notice of the institution of a proceeding that could result in the application of emergency action. The written notice shall contain the contact information of the Party's competent investigating authority.
3. An emergency action shall only be taken upon clear evidence that increased imports have caused or are threatening to cause serious injury pursuant to an investigation conducted in accordance with definitions and procedures equivalent to those of Articles 3 and 4 of the *WTO Agreement on Safeguards*.
4. The Party intending to take an emergency action under this Article shall, before taking an action, notify the other Parties and the Joint Committee. The notification shall contain all pertinent information, including evidence of serious injury or threat thereof caused by increased imports, a precise description of the product involved, and the proposed action, as well as the proposed date of introduction, and expected duration of the action. A Party that may be affected by the action shall be offered compensation in the form of substantially equivalent trade liberalization in relation to the imports from such Party.
5. If the conditions in paragraph 1 are met, and following an examination by the Joint Committee as set out in paragraph 7, the importing Party may increase the rate of customs duty for the product to a level not to exceed the lesser of:

ler i forhold til den innenlandske produksjonen, og under slike forhold, at det forårsaker eller truer med å forårsake alvorlig skade for innenlandske produsenter av tilsvarende eller direkte konkurrerende produkter på territoriet til den importerende part, som følge av at en tollavgift er redusert eller avskaffet innenfor rammen av denne avtale, kan den importerende part iverksette beskyttelsestiltak i den grad det er absolutt nødvendig for å bøte på eller forhindre skaden, med forbehold for bestemmelsene i denne artikkel.

2. Hver part skal sørge for rettfærdige, åpne og effektive prosedyrer for vurdering av beskyttelsestiltak. Prosessen kan settes i gang av en anmodning eller en klage fra en enhet som representerer de innenlandske produsentene av en vare som tilsvarende eller konkurrerer direkte med det importerte produktet. Den part som mottar en anmodning eller en klage, skal omgående sørge for at de andre partene og Den blandede komité blir underrettet skriftlig om at det er satt i gang en prosess som kan resultere i at det blir innført beskyttelsestiltak. Den skriftlige underretningen skal inneholde opplysninger om hvordan man kan kontakte partens kompetente undersøkelsesmyndigheter.
3. Beskyttelsestiltak skal bare iverksettes dersom det foreligger klare bevis for at økt import har forårsaket eller truer med å forårsake alvorlig skade, i henhold til en undersøkelse som er gjennomført i samsvar med definisjoner og prosedyrer tilsvarende de som er fastlagt i artiklene 3 og 4 i *WTO-avtalen om beskyttelsestiltak*.
4. Den part som har til hensikt å iverksette et beskyttelsestiltak i henhold til denne artikkel, skal, før tiltaket settes i verk, underrette de andre partene og Den blandede komité om dette. Underretningen skal inneholde all relevant informasjon, herunder bevis for at økt import har forårsaket eller truer med å forårsake alvorlig skade, en nøyaktig beskrivelse av det aktuelle produktet og det foreslåtte tiltaket, samt forslag til iverksettingsdato og forventet varighet for tiltaket. En part som kan bli berørt av tiltaket, skal tilbys kompensasjon i form av en i hovedsak likeverdig handelsliberalisering med hensyn til importen fra denne parten.
5. Dersom vilkårene i nr. 1 er oppfylt, kan den importerende part, etter at Den blandede komité har gjennomført en undersøkelse slik det er fastsatt i nr. 7, øke tollsatsen for vedkommende produkt til et nivå som ikke skal overstige det laveste av:



- a) the MFN rate of duty applied at the time the action is taken; or
  - b) the MFN rate of duty applied on the day immediately preceding the date of the entry into force of this Agreement.
6. An emergency action shall be taken for a period not exceeding three years, and shall not extend beyond the end of the transition period referred to in paragraph 9. No action shall be applied to the import of a product that has previously been the subject of such an action.
  7. The Joint Committee shall, within 30 days from the date of notification referred to in paragraph 4, examine the information provided under paragraph 4 in order to facilitate a mutually acceptable resolution of the matter. In the absence of such resolution, the importing Party may take an action in accordance with paragraph 5 and, in the absence of mutually agreed compensation, the Party against whose product the action is taken may take compensatory action. The emergency action and the compensatory action shall be immediately notified to the other Parties and the Joint Committee. In the selection of the emergency action and the compensatory action, priority must be given to the action which least disturbs the functioning of this Agreement. The compensatory action shall consist of suspension of tariff concessions under this Agreement having substantially equivalent trade effects or concessions substantially equivalent to the value of the additional duties expected to result from the emergency action. The Party taking compensatory action shall apply the action only for the minimum period necessary to achieve the substantially equivalent trade effects and in any event, only while the measure under paragraph 5 is being applied.
  8. Upon the termination of the emergency action, the rate of customs duty shall be the rate that would have been in effect but for the action.
  9. Unless extended by the Joint Committee as set out in paragraph 10, the transition period referred to in paragraphs 1 and 6 is the longer of:
    - a) the five-year period beginning on the date of entry into force of this Agreement; or, where applicable,
    - b) the staged tariff elimination set out for a product in a Party's schedule in Annex E.
  10. In the fifth year after the date of entry into force of this Agreement, the Parties shall consider, in
    - a) gjeldende MFN-sats på det tidspunktet tiltaket settes i verk, eller
    - b) gjeldende MFN-sats dagen før denne avtale trer i kraft.
6. Et beskyttelsestiltak skal ikke vare lenger enn tre år, og det skal ikke vare lenger enn til utløpet av overgangsperioden som er beskrevet i nr. 9. Det skal ikke iverksettes tiltak mot import av et produkt som tidligere har vært gjenstand for et slikt tiltak.
  7. Den blandede komité skal, innen 30 dager etter at den ble underrettet i henhold til nr. 4, undersøke de opplysninger som er gitt i henhold til nr. 4, og prøve å legge til rette for en løsning som begge parter kan godta. Dersom det ikke lykkes å finne en løsning på problemet, kan den importerende part treffe tiltak i henhold til nr. 5, og den part, hvis produkt tiltaket er rettet mot, kan, dersom det ikke oppnås enighet om en kompensasjon, iverksette kompenserende tiltak. De andre partene og Den blandede komité skal omgående underrettes om beskyttelsestiltaket og det kompenserende tiltaket. Når det gjelder valg av beskyttelsestiltak og kompenserende tiltak, skal slike tiltak prioriteres som virker minst forstyrrende inn på gjennomføringen av denne avtale. Det kompenserende tiltaket skal bestå av en utsettelse av tollkonsesjoner i henhold til denne avtale, som i hovedsak har likeverdig virkning på handelen, eller konsesjoner som i hovedsak tilsvarer verdien av den tilleggstollen som forventes å være resultatet av beskyttelsestiltaket. Den part som iverksetter det kompenserende tiltaket skal bare opprettholde tiltaket så lenge det er nødvendig for å oppnå en i hovedsak likeverdig virkning på handelen, og i alle tilfelle bare så lenge tiltaket i henhold til nr. 5 opprettholdes.
  8. Når beskyttelsestiltaket er opphevet, skal tollsatsen være den samme som den hadde vært dersom det ikke hadde vært iverksatt noe tiltak.
  9. Med mindre overgangsperioden som er nevnt i nr. 1 og nr. 6 blir forlenget av Den blandede komité, slik det åpnes for i nr. 10, skal denne perioden være den lengste av:
    - a) en periode på fem år fra den dato denne avtale trer i kraft, eller, dersom det er relevant,
    - b) den perioden for avskaffelse av toll på et produkt som er fastsatt i en parts bindingsliste i Vedlegg E.
  10. I løpet av det femte året etter at denne avtale er trådt i kraft skal partene vurdere, i Den blan-

the Joint Committee, whether there is a need to extend the transition period for certain products. The Joint Committee may extend the transition period for a certain product, in which case the transition period for that product shall be in accordance with the decision of the Joint Committee.

11. Each Party retains its rights and obligations under Article XIX of the GATT 1994 and the *WTO Agreement on Safeguards*.

## VII Institutional provisions

### Article 26

#### The Joint Committee

1. The Parties hereby establish the Canada-EFTA Joint Committee which shall be composed of representatives of the Parties.
2. The Joint Committee shall:
  - a) supervise the implementation of this Agreement;
  - b) keep under review the possibility of further removal of barriers to trade and other restrictive regulations of commerce between Canada and the EFTA States;
  - c) oversee the further elaboration of this Agreement;
  - d) supervise the work of all sub-committees and working groups established under this Agreement;
  - e) discuss, upon request by a Party, measures with respect to cultural industries maintained or adopted under Annex J;
  - f) discuss, upon request by a Party, the application of an emergency action taken under Article 25;
  - g) endeavour to resolve disputes that may arise regarding the interpretation or application of this Agreement; and
  - h) consider any other matter that may affect the operation of this Agreement.
3. The Joint Committee may decide to set up such sub-committees and working groups as it considers necessary to assist it in accomplishing its tasks. Except where specifically provided for in this Agreement, the sub-committees and working groups shall work under a mandate established by the Joint Committee.
4. The Joint Committee may take decisions as provided in this Agreement. On other matters the Joint Committee may make recommendations.

dede komité, om det er behov for å forlenge overgangsperioden for visse produkter. Den blandede komité kan forlenge overgangsperioden for et produkt, og overgangsperioden for dette produktet skal da være slik Den blandede komité har bestemt.

11. Partene beholder sine rettigheter og forpliktelser i henhold til artikkel XIX i GATT 1994 og *WTO-avtalen om beskyttelsestiltak*.

## VII Institusjonelle bestemmelser

### Artikkel 26

#### Den blandede komité

1. Partene oppretter herved Den blandede komité for Canada-EFTA-avtalen, som skal bestå av representanter for partene.
2. Den blandede komité skal:
  - a) overvåke gjennomføringen av denne avtale,
  - b) vurdere fortløpende muligheten for ytterligere fjerning av handelsbarrierer og andre restriktive reguleringer i handelen mellom Canada og EFTA-landene,
  - c) føre tilsyn med den videre utvikling av denne avtale,
  - d) ha tilsyn med arbeidet i alle underkomiteene og arbeidsgruppene som er opprettet i henhold til denne avtale,
  - e) diskutere, dersom en part ber om det, tiltak på kulturområdet som opprettholdes eller innføres i henhold til Vedlegg J,
  - f) diskutere, dersom en part ber om det, beskyttelsestiltak som settes i verk i henhold til artikkel 25,
  - g) prøve å løse tvister som måtte oppstå om fortolkningen eller anvendelsen av denne avtale, og
  - h) behandle eventuelle andre spørsmål som kan ha betydning for gjennomføringen av denne avtale.
3. Den blandede komité kan beslutte å opprette underkomiteer eller arbeidsgrupper som skal bistå komiteen i gjennomføringen av dens oppgaver, når den anser det nødvendig. Dersom ikke noe annet er spesielt fastsatt i denne avtale, skal underkomiteene og arbeidsgruppene arbeide på grunnlag av mandater som utarbeides av Den blandede komité.
4. Den blandede komité kan treffe beslutninger i henhold til det som er fastsatt i denne avtale. I andre spørsmål kan Den blandede komité fremme anbefalinger.

5. The Joint Committee shall take decisions and make recommendations by consensus.
6. The Joint Committee shall normally convene once a year in a regular meeting. The regular meetings of the Joint Committee shall be chaired jointly by Canada and one of the EFTA States. The Joint Committee shall establish its rules of procedure.
7. Each Party may request at any time, through a notice in writing to the other Parties, that a special meeting of the Joint Committee be held. Such a meeting shall take place within 30 days of receipt of the request.

### VIII Dispute settlement

#### Article 27

#### Choice of forum

1. Subject to paragraph 2 and except as otherwise provided elsewhere in this Agreement, any dispute regarding any matter arising under both this Agreement and the WTO Agreement may be settled in either forum at the discretion of the complaining Party.
2. Before Canada initiates against an EFTA State or an EFTA State initiates against Canada a dispute settlement proceeding in the WTO on grounds that are substantially equivalent to those available to that Party under this Agreement, that Party shall notify the other Parties of its intention. If an EFTA State initiates a dispute settlement proceeding against Canada and another EFTA State wishes also to have recourse to dispute settlement procedures against Canada as a complainant under this Agreement regarding the same matter, it shall inform promptly the notifying Party and those Parties shall consult with a view to agreeing on a single forum. If those Parties cannot agree, the dispute shall be settled under this Agreement.
3. Once dispute settlement procedures have been initiated under this Agreement pursuant to Article 29 or dispute settlement proceedings have been initiated under the WTO Agreement, the forum selected shall be used to the exclusion of the other.
4. For purposes of this Article, dispute settlement proceedings under the WTO Agreement are deemed to be initiated by a Party's request for the establishment of a panel, such as under Article 6 of the *WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes*.

5. Den blandede komité skal treffe beslutninger og fremme anbefalinger ved konsensus.
6. Den blandede komité skal normalt møtes regelmessig en gang i året. De regulære møtene skal ledes av Canada og en av EFTA-statene i fellesskap. Den blandede komité skal vedta sin egen forretningsorden.
7. Hver av partene kan på et hvilket som helst tidspunkt, gjennom en skriftlig meddelelse til de andre partene, be om at det holdes et ekstra møte i Den blandede komité. Et slikt møte skal finne sted innen 30 dager etter at anmodningen er mottatt.

### VIII Tvisteløsning

#### Artikkel 27

#### Valg av forum

1. Med forbehold for nr. 2, og med mindre noe annet er bestemt annetsteds i denne avtale, kan enhver tvist om ethvert spørsmål som måtte oppstå i forbindelse med denne avtale eller WTO-avtalen, løses i det av de to foraene som den klagende part foretrekker.
2. Før Canada starter en tvisteløsningsprosess mot en EFTA-stat, eller en EFTA-stat starter en tvisteløsningsprosess mot Canada, i WTO, på et grunnlag som i hovedsak svarer til det vedkommende part har tilgang til etter denne avtale, skal denne part underrette de andre partene om sine intensjoner. Dersom en EFTA-stat setter i gang en tvisteløsningsprosess mot Canada, og en annen EFTA-stat også ønsker å innlede en slik prosess mot Canada som klager på grunnlag av denne avtale, vedrørende samme spørsmål, skal vedkommende part omgående informere den underrettende part om dette, og de to partene skal deretter samrå seg med hverandre med sikte på å bli enige om å bruke samme forum. Dersom partene ikke kommer til enighet, skal tvisten løses innenfor rammen av denne avtale.
3. Når en tvisteløsningsprosess er satt i gang i henhold til artikkel 29 i denne avtale, eller det er innledet en slik prosess på grunnlag av WTO-avtalen, skal valget av ett forum utelukke bruk av det andre.
4. Tvisteløsningsprosessen i henhold til WTO-avtalen skal for denne artikkels formål anses å være satt i gang når en part anmoder om at det blir opprettet et panel, f.eks. i henhold til artikkel 6 i *WTO-avtalen om regler og prosedyrer for løsning av tvister*.

5. The provisions of this Chapter do not apply to any matters falling within the scope of any one of the following provisions: Article 6; paragraphs 1 and 2 of Article 7; any provision of Chapter IV (Competition Law and Policy); paragraph 1 of Article 17; paragraph 1 of Article 18; Article 19; paragraph 1 of Article 20; or paragraph 11 of Article 25.

#### Article 28

##### Consultations

1. The Parties shall at all times endeavour to agree on the interpretation and application of this Agreement, and shall make every attempt through co-operation and consultations to arrive at a mutually satisfactory resolution of any matter that might affect its operation.
2. Canada may request in writing consultations with any EFTA State, and any EFTA State may request in writing consultations with Canada, regarding any actual or proposed measure or any other matter that it considers might affect the operation of this Agreement. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing thereof and supply all relevant information. Where an EFTA State has requested consultations with Canada, any other EFTA State may join in such a request as a co-complainant.
3. If any other Party so requests within ten days from the receipt of the notification referred to in paragraph 2, such Party shall be entitled to participate in the consultations.
4. The consultations shall commence within 30 days from the date of receipt of the request for consultations.
5. The Parties shall inform the Joint Committee of any discussions and decisions arrived at.

#### Article 29

##### Arbitration

1. Any dispute arising between Parties under this Agreement which has not been settled through consultations within 90 days from the date of the receipt of the request for consultation, may be referred to arbitration by one or more Parties to the dispute by means of a written notification addressed to the Party complained against. A copy of this notification shall be communica-

5. Bestemmelsene i dette kapittel får ikke anvendelse på saker som kommer inn under en av følgende bestemmelser: artikkel 6, artikkel 7 nr. 1 og 2, bestemmelsene i kapittel IV (Konkurranselovgivning og konkurranseregulering), artikkel 17 nr. 1, artikkel 18 nr. 1, artikkel 19, artikkel 20 nr. 1 eller artikkel 25 nr. 11.

#### Artikkel 28

##### Konsultasjoner

1. Partene skal til enhver tid gjøre sitt beste for å bli enige om hvordan denne avtale skal fortolkes og anvendes, og de skal, gjennom samarbeid og konsultasjoner, gjøre alt de kan for å komme fram til en løsning som tilfredsstill alle parter på ethvert spørsmål som kan ha betydning for gjennomføringen av avtalen.
2. Canada kan be om konsultasjoner med en hvilken som helst EFTA-stat gjennom en skriftlig henvendelse, og enhver EFTA-stat kan på samme måte be om konsultasjoner med Canada, om ethvert tiltak som er iverksatt eller foreslått, eller om andre spørsmål som parten tror kan ha betydning for gjennomføringen av denne avtale. Den parten som ber om konsultasjoner skal samtidig gi de andre partene en skriftlig underretning om dette, og gi dem alle opplysninger som er relevante for saken. Dersom en EFTA-stat har bedt om konsultasjoner med Canada, kan enhver av de andre EFTA-statene bli med på denne anmodningen som medklager.
3. Dersom en annen part ber om det innen ti dager etter at underretningen nevnt i nr. 2 er mottatt, skal denne part ha rett til å delta i konsultasjonene.
4. Konsultasjonene skal ta til innen 30 dager etter at anmodningen om konsultasjoner er mottatt.
5. Partene skal orientere Den blandede komité om diskusjonene, og om eventuelle avgjørelser man kommer fram til.

#### Artikkel 29

##### Voldgift

1. Enhver tvist som oppstår mellom partene i forbindelse med denne avtale, og som ikke er blitt løst gjennom konsultasjoner innen 90 dager etter at anmodningen om konsultasjoner ble mottatt, kan sendes til voldgift av en eller flere av partene i tvisten, gjennom en skriftlig underretning til den part klagen er rettet mot. En kopi av denne underretningen skal sendes til alle parte-

ted to all Parties to this Agreement. Where more than one Party requests the submission to an arbitral tribunal of a dispute with the same Party relating to the same question, a single arbitral tribunal should be established to consider such disputes whenever feasible.

2. The establishment and functioning of the arbitral tribunal are governed by Annex K.
3. Unless the Parties otherwise agree within 30 days from the date of the receipt of the notification referring the dispute to arbitration, the terms of reference shall be:

«To examine, in the light of the relevant provisions of this Agreement, the matter referred to arbitration (as described in the notification referred to in paragraph 1) and to make such findings, determinations and recommendations as provided in paragraph 6 of Article 29 of this Agreement.»

4. If the complaining Party alleges that any benefit it could reasonably have expected to accrue to it directly or indirectly under Articles 4, 5, 8, 10 or 11, is being nullified or impaired as a result of the application of any measure that is not inconsistent with this Agreement, the terms of reference shall so indicate.
5. The arbitral tribunal shall interpret this Agreement in accordance with customary rules of interpretation of public international law.
6. The arbitral tribunal, in its award, shall set out:
  - a) its findings of law and fact, together with the reasons therefor;
  - b) its determination as to whether the measure at issue is or would be inconsistent with the obligations of this Agreement or cause nullification or impairment of benefits within the meaning of paragraph 4, or any other determination requested in the terms of reference; and
  - c) its recommendations, if any, for the resolution of the dispute and the implementation of the arbitral award.
7. The parts of the award of the arbitral tribunal referred to in sub-paragraphs (a) and (b) of paragraph 6 shall be final and binding upon the Parties to the dispute.

#### Article 30

##### Implementation of the arbitral award

1. On receipt of the arbitral award, the disputing Parties shall seek to agree on the implementation of the arbitral award, which, unless they decide otherwise by common accord, shall con-

ne i denne avtale. Dersom flere enn en part ber om at en tvist med samme part om samme sak blir sendt til voldgift, skal det opprettes ett enkelt voldgiftspanel for å behandle disse tvistene, dersom dette lar seg gjøre.

2. Voldgiftspanelet opprettelse og arbeidsmåte reguleres av Vedlegg K.
3. Med mindre partene i tvisten blir enige om noe annet innen 30 dager etter at underretningen som sender tvisten til voldgift, er mottatt, skal mandatet være:

«å undersøke saken som er sendt til voldgift (slik den er beskrevet i underretningen nevnt i nr. 1), i lys av de relevante bestemmelser i denne avtale, og komme fram til konklusjoner, treffe avgjørelser og vedta anbefalinger som fastsatt i artikkel 29 nr. 6 i denne avtale.»

4. Dersom den klagende part hevder at en fordel som den med rimelighet kunne forvente å få, direkte eller indirekte, av artiklene 4, 5, 8, 10 eller 11, oppheves eller svekkes som følge av iverksetting av et tiltak som ikke er uforenlig med denne avtale, skal mandatet tilkjenne dette.
5. Voldgiftspanelet skal fortolke denne avtale i samsvar med vanlige regler for tolking av folkeretten.
6. Voldgiftspanelet skal i sin kjennelse gjøre rede for:
  - a) sine konklusjoner, basert på jus og fakta, sammen med en begrunnelse,
  - b) sin avgjørelse med hensyn til om det omstridte tiltaket er eller vil være uforenlig med forpliktelsene i henhold til denne avtale, eller resulterer i at fordeler oppheves eller svekkes, som omtalt i nr. 4, og eventuelle andre avgjørelser som det bes om i mandatet, og
  - c) sine eventuelle anbefalinger til løsning av tvisten og til hvordan panelets kjennelse skal iverksettes.
7. De deler av voldgiftspanelet's kjennelse som beskrives i nr. 6 bokstav a) og b) skal være endelige og bindende for partene i tvisten.

#### Artikkel 30

##### Iverksetting av voldgiftspanelet's kjennelse

1. Når partene i en tvist mottar voldgiftskjennelsen, skal de prøve å bli enige om hvordan kjennelsen skal gjennomføres, og gjennomføringen skal, med mindre de blir enige om noe annet

form with the determinations and any recommendations of the arbitral tribunal. The disputing Parties shall notify the other Parties of any agreed resolution of the dispute.

2. Wherever possible, the resolution shall be non-implementation or removal of a measure not conforming with this Agreement or causing nullification or impairment of benefits within the meaning of paragraph 4 of Article 29 or, failing such a resolution, compensation.

#### Article 31

##### **Non-implementation - suspension of benefits**

1. In case of disagreement as to the existence or consistency of a measure implementing the arbitral award with the determinations and any recommendations of the arbitral tribunal, such dispute shall be decided by the same arbitral tribunal before compensation can be sought or suspension of benefits can be applied in accordance with paragraphs 3 through 5. If one or more members of the original arbitral tribunal are not available, a new arbitral tribunal shall be established in accordance with Annex K, to make this determination.
2. The complaining Party may not initiate arbitration under the preceding paragraph before a period of 12 months has expired following the rendering of the award pursuant to paragraph 6 of Article 29. The award of the tribunal referred to in the preceding paragraph shall normally be rendered within three months of the request for arbitration.
3. If the arbitral tribunal, in accordance with paragraph 1 has determined that an implementing measure is inconsistent with the determinations and any recommendations of the original arbitral tribunal, or that no implementing measures have been taken, and the Party complained against has not reached agreement with a complaining Party on a mutually satisfactory resolution within 30 days of receiving this award, the complaining Party may, until such time as the disputing Parties have reached agreement on a resolution of the dispute:
  - a) seek compensation through an agreement with the Party complained against; or
  - b) suspend the application to the Party complained against of benefits of equivalent effect.
4. Upon written request of any disputing Party delivered to the other Party or Parties, the same

seg imellom, være i samsvar med voldgiftspanelet's avgjørelser og eventuelle anbefalinger. Partene i tvisten skal underrette de andre avtalepartene dersom de blir enige om en løsning på tvisten.

2. Dersom det er mulig, skal løsningen bestå i å ikke gjennomføre eller fjerne et tiltak som ikke er i overensstemmelse med denne avtale, eller som medfører opphevelse eller svekkelse av fordeler som omtalt i artikkel 29 nr. 4, eller, dersom dette ikke lykkes, av kompensasjon.

#### Artikkel 31

##### **Manglende gjennomføring - opphevelse av fordeler**

1. Dersom det foreligger uenighet med hensyn til om det er gjennomført tiltak for å iverksette voldgiftskjennelsen, eller om det gjennomførte tiltaket er i samsvar med voldgiftspanelet's avgjørelser og eventuelle anbefalinger, skal uenigheten avgjøres av det samme panelet, før kompensasjon kan vurderes eller opphevelse av fordeler settes i verk, i samsvar med numrene 3-5. Dersom ett eller flere medlemmer av det opprinnelige voldgiftspanelet ikke er tilgjengelig, skal det opprettes et nytt panel, i samsvar med Vedlegg K, for å avgjøre denne tvisten.
2. Den klagende part kan ikke sette i gang en voldgiftssak på grunnlag av foregående nummer før etter utløpet av en periode på 12 måneder etter at kjennelsen i henhold til artikkel 29 nr. 6 er presentert. Kjennelsen fra det panelet som er omtalt i foregående nummer skal normalt foreligge innen tre måneder etter at det er bedt om voldgift.
3. Dersom voldgiftspanelet i henhold til nr. 1 har avgjort at et tiltak for å gjennomføre en voldgiftskjennelse ikke er i samsvar med avgjørelsene og eventuelle anbefalinger fra det opprinnelige voldgiftspanelet, eller at det ikke er gjennomført noe tiltak for å iverksette kjennelsen, og den part som klagen er rettet mot, ikke har kommet til enighet med den klagende part om en løsning som begge parter kan godta, innen 30 dager etter at denne kjennelsen ble mottatt, kan den klagende part, så lenge partene i tvisten ikke blir enige om en løsning:
  - a) søke kompensasjon gjennom en avtale med den parten klagen er rettet mot, eller
  - b) oppheve fordeler med tilsvarende effekt overfor vedkommende part.
4. Dersom det blir sendt en skriftlig anmodning om det fra en part i tvisten til den andre parten

arbitral tribunal shall be reconvened to determine whether the level of benefits suspended by a Party pursuant to paragraph 3 is of equivalent effect. If one or more members of the original arbitral tribunal are not available, a new arbitral tribunal shall be established in accordance with Annex K, to make this determination.

5. The proceedings of the arbitral tribunal reconvened or established under paragraph 4 shall be conducted in accordance with paragraph 3 of Annex K. The arbitral tribunal shall present its determination within 60 days after the date of the request referred to in paragraph 4, or such other period as the disputing Parties may agree.

## IX Final clauses

### Article 32

#### Evolutionary clause

Without prejudice to the obligation to review specific Articles of this Agreement, the Parties undertake to review this Agreement in the light of further developments in international economic relations, including in the framework of the WTO, and to examine in this context and in the light of any relevant factors, the possibility of further developing and deepening the co-operation under this Agreement and to extend it to areas not covered therein. The Parties may examine this possibility through the Joint Committee and, where appropriate, open negotiations.

### Article 33

#### Trade and economic relations governed by this Agreement

The provisions of this Agreement apply to the trade and economic relations between, on the one side, Canada and, on the other side, the individual EFTA States, but not to the trade relations between individual EFTA States, unless otherwise provided in this Agreement.

### Article 34

#### Relationship of this Agreement to extraneous agreements

Where this Agreement refers to or incorporates by reference extraneous agreements or legal instruments, or specific provisions therein, such references are intended to include related interpretative and explanatory notes.

eller de andre partene, skal det samme voldgiftspanelet kalles sammen igjen, for å vurdere om en parts opphevelse av fordeler i henhold til nr. 3 har tilsvarende effekt. Dersom ett eller flere medlemmer av det opprinnelige voldgiftspanelet ikke er tilgjengelig, skal det opprettes et nytt panel, i samsvar med Vedlegg K, for å avgjøre dette spørsmålet.

5. Arbeidet til det opprinnelige eller nyopprettede voldgiftspanelet i henhold til nr. 4 skal gjennomføres i samsvar med punkt 3 i Vedlegg K. Voldgiftspanelet skal presentere sin avgjørelse innen 60 dager etter datoen for anmodningen som er nevnt i nr. 4, eller innen den fristen som partene i tvisten måtte bli enige om.

## IX Sluttbestemmelser

### Artikkel 32

#### Utviklingsklausul

Uten at det skal ha betydning for partenes forpliktelse til å revurdere bestemte artikler i avtalen, forplikter partene seg til å gå gjennom denne avtale på nytt, i lys av den videre utvikling i internasjonale økonomiske relasjoner, blant annet innenfor rammen av WTO, og i den sammenheng, og i lys av eventuelle andre relevante faktorer, undersøke muligheten for å videreutvikle og utdype samarbeidet på grunnlag av denne avtale, og utvide det til områder som ikke omfattes av avtalen. Partene kan vurdere denne muligheten i Den blandede komité, og, dersom det er hensiktsmessig, gjennom åpne forhandlinger.

### Artikkel 33

#### Handel og økonomiske relasjoner som reguleres av denne avtale

Bestemmelsene i denne avtale gjelder for handel og økonomiske relasjoner mellom, på den ene side, Canada, og, på den annen side, hvert enkelt av EFTA-landene, men ikke for handelsforbindelsene mellom de enkelte EFTA-landene, med mindre noe annet er bestemt i denne avtale.

### Artikkel 34

#### Forholdet mellom denne avtale og andre avtaler

Der denne avtale henviser til eller inkorporerer ved henvisning andre avtaler eller juridiske dokumenter, eller spesifikke bestemmelser i slike, skal slike referanser forstås slik at de også inkluderer tilknyttede tolkningsnoter og forklarende noter.

*Article 35***Sub-national entities**

Each Party is fully responsible for the observance of all provisions of this Agreement and shall take such reasonable measures as may be available to it to ensure observance of the provisions of this Agreement by the regional and local governments and authorities within its territory.

*Article 36***Annexes**

1. The Annexes to this Agreement constitute an integral part of it.
2. The Annexes may be amended by the Parties on the basis of a draft decision proposed by the Joint Committee. The Parties shall deposit their respective instruments of ratification, acceptance or approval of any such amendment with the Depositary. The amendment shall enter into force on the date of the deposit of the last instrument with the Depositary, unless the Parties agree otherwise.

*Article 37***Transparency**

1. The Parties shall publish, or otherwise make publicly available, their laws, regulations, procedures and administrative rulings and judicial decisions of general application as well as the international agreements which may affect the operation of this Agreement.
2. The Parties shall promptly respond to specific questions and provide, upon request, information to each other on matters referred to in paragraph 1.

*Article 38***Amendments**

1. This Agreement may be amended by the Parties on the basis of a draft decision proposed by the Joint Committee. The Parties shall deposit their respective instruments of ratification, acceptance or approval of any such amendment with the Depositary.
2. Amendments shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of the last instrument of ratification, acceptance or approval.

*Artikkel 35***Regionale og lokale myndigheter**

Hver part er fullt ut ansvarlig for at alle bestemmelser i denne avtale blir etterlevd, og hver part skal treffe de tiltak som er nødvendige, og som er tilgjengelige innen rimelighetens grenser, for å sikre at regionale og lokale regjeringer og myndigheter innenfor partens territorium retter seg etter avtalens bestemmelser.

*Artikkel 36***Vedlegg**

1. Vedleggene til denne avtale utgjør en integrert del av avtalen.
2. Vedleggene kan endres av partene på grunnlag av utkast foreslått av Den blandede komité. Partene skal deponere sine respektive ratifikasjons-, godtakings- eller godkjenningssdokumenter til en slik endring hos depositaren. Endringen skal tre i kraft den dagen det siste dokumentet er deponert hos depositaren, dersom det ikke er avtalt noe annet mellom partene.

*Artikkel 37***Åpenhet**

1. Partene skal offentliggjøre, eller på annen måte bekjentgjøre, sine alminnelig gjeldende lover, reguleringer, prosedyrer og administrative tiltak, samt rettsavgjørelser og internasjonale avtaler som kan ha betydning for gjennomføringen av denne avtale.
2. Partene skal omgående svare på spesifikke spørsmål, og de skal på anmodning gi hverandre opplysninger om de forhold som er omtalt i nr. 1.

*Artikkel 38***Endringer**

1. Denne avtale kan endres av partene på grunnlag av utkast foreslått av Den blandede komité. Partene skal deponere sine respektive ratifikasjons-, godtakings- eller godkjenningssdokumenter til en slik endring hos depositaren.
2. Endringene skal tre i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at det siste ratifikasjons-, godtakings- eller godkjenningssdokumentet er deponert.



*Article 39***Additional Parties**

The Parties may invite any State to become a Party to this Agreement. The terms and conditions of the participation by the additional Party shall be the subject of an agreement between the Parties and the invited State.

*Article 40***Withdrawal and termination**

1. Canada, an EFTA State or any State that has become a Party to this Agreement may withdraw from this Agreement by means of a written notification to the Depositary. The withdrawal shall take effect on the first day of the sixth month after the date on which the notification was received by the Depositary.
2. If Canada withdraws, the Agreement shall expire on the date specified in paragraph 1.
3. If one of the EFTA States, or any State that has become a Party to this Agreement, withdraws from this Agreement, a meeting of the remaining Parties shall be convened to discuss the issue of the continued existence of this Agreement.

*Article 41***Provisional application**

If their domestic requirements permit, Canada and any EFTA State may apply this Agreement and the bilateral Agreements on trade in agricultural products provisionally. Such provisional application shall commence as of the date of the entry into force of this Agreement between Canada and at least two EFTA States, in accordance with paragraph 2 of Article 42. Provisional application of such Agreements under this Article shall be notified to the Depositary.

*Article 42***Entry into force**

1. This Agreement is subject to ratification, acceptance or approval. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
2. This Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit by Canada and at least two of the EFTA States of their respective instruments of ratification, acceptance or approval with the Depositary, provided that the same Parties have

*Artikkel 39***Nye parter tiltrådelse til avtalen**

Partene kan invitere enhver stat til å bli part i denne avtale. Tiltredelsen til avtalen for en ny stat skal skje på de vilkår som partene og den inviterte staten blir enige om.

*Artikkel 40***Oppsigelse og opphør**

1. Enhver avtalepart, enten det er Canada, en EFTA-stat eller en stat som har tiltrådt denne avtale, kan trekke seg fra avtalen gjennom en skriftlig underretning til depositaren. Oppsigelsen skal tre i kraft den første dagen i den sjette måneden etter at underretningen ble mottatt av depositaren.
2. Dersom Canada trekker seg fra avtalen, skal avtalen opphøre på den dato som er spesifisert i nr. 1.
3. Dersom en EFTA-stat eller en stat som har tiltrådt denne avtale trekker seg fra avtalen, skal de andre partene møtes for å diskutere om avtalen skal fortsette å gjelde dem imellom.

*Artikkel 41***Midlertidig anvendelse**

Dersom deres nasjonale lovgivning tillater det, kan Canada og EFTA-statene anvende denne avtale og de bilaterale avtalene om handel med landbruksvarer på midlertidig basis. Slik midlertidig anvendelse skal begynne den dagen denne avtale trer i kraft mellom Canada og minst to av EFTA-statene, i samsvar med artikkel 42 nr. 2. Midlertidig anvendelse av disse avtalene i henhold til denne artikkel skal meddeles depositaren.

*Artikkel 42***Ikrafttredelse**

1. Denne avtale skal ratifiseres, godtas eller godkjennes av partene. Ratifikasjons-, godtakings- eller godkjenningsdokumentene skal deponeres hos depositaren.
2. Denne avtale skal tre i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at Canada og minst to av EFTA-statene har deponert sine respektive ratifikasjons-, godtakings- eller godkjenningsdokumenter hos depositaren, forutsatt at de samme partene har utvekslet sine ratifikasjons-,

exchanged their instruments of ratification, acceptance or approval in respect of the bilateral Agreement on trade in agricultural products concerned.

3. This Agreement shall enter into force for the other EFTA States at the date of the deposit of their respective instruments of ratification, acceptance or approval with the Depositary, provided Canada and the EFTA States concerned have exchanged instruments of ratification, acceptance or approval in respect of the corresponding bilateral Agreements on trade in agricultural products.
4. Should Canada and Liechtenstein apply this Agreement provisionally between them, this Agreement shall enter into force on the same date as for Switzerland, following Liechtenstein's deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary.

#### Article 43

##### Depositary

The Kingdom of Norway shall act as Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done in duplicate at Davos, this 26th day of January 2008, in the English and French languages, each version being equally authentic. One original shall be deposited by the EFTA States with the Depositary.

For Canada

.....

For the Republic of Iceland

.....

For the Principality of Liechtenstein

.....

For the Kingdom of Norway

.....

For the Swiss Confederation

.....

godtakings- eller godkjenningssdokumenter med hensyn til de relevante bilaterale avtalene om handel med landbruksvarer.

3. Denne avtale skal tre i kraft for de andre EFTA-statene den dagen de deponerer sine respektive ratifikasjons-, godtakings- eller godkjenningssdokumenter hos depositaren, forutsatt at Canada og de aktuelle EFTA-statene har utvekslet sine ratifikasjons-, godtakings- eller godkjenningssdokumenter med hensyn til de bilaterale avtalene om handel med landbruksvarer.
4. Dersom Canada og Liechtenstein skal anvende denne avtale midlertidig seg imellom, skal denne avtale tre i kraft på samme dato som for Sveits, etter at Liechtenstein har deponert sitt ratifikasjons-, godtakings- eller godkjenningssdokument hos depositaren.

#### Artikkel 43

##### Depositar

Kongeriket Norge skal fungere som depositar.

TIL BEKREFTELSE PÅ DETTE har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne avtale.

Utfærdiget i Davos 26. januar 2008 i to eksemplarer, på engelsk og fransk, med samme gyldighet for begge tekster. Ett av originaleksemplarene skal deponeres av EFTA-statene hos depositaren.

For Canada

.....

For Republikken Island

.....

For Fyrstedømmet Liechtenstein

.....

For Kongeriket Norge

.....

For Det sveitsiske edsforbund

.....

## Annex A

**Referred to in paragraph 2 of article 2  
Territorial application**

1. This Agreement shall not apply to the territory of Svalbard, with the exception of Articles 3 through 11 of this Agreement.
2. In the event of a conflict between the *Treaty Regulating the Status of Spitzbergen and Confering the Sovereignty on Norway*, done at Paris, 9 February 1920 (the «Spitzbergen (Svalbard) Treaty») and this Agreement, the Spitzbergen (Svalbard) Treaty shall prevail to the extent of the conflict, without prejudice to the positions of the Parties in respect of the Spitzbergen (Svalbard) Treaty. In the event of such conflict or a dispute as to whether there is such conflict or as to its extent, the dispute settlement provisions of this Agreement shall not apply.

## Vedlegg A

**Referert til i artikkel 2 nr. 2 Territorial  
anvendelse**

1. Denne avtale skal ikke gjelde for Svalbard, med unntak av artiklene 3-11.
2. Dersom det skulle oppstå en konflikt mellom *Svalbard-traktaten*, inngått i Paris 9. februar 1920, og denne avtale, skal Svalbard-traktaten gå foran hva angår konflikten, med forbehold for partenes posisjoner med hensyn til Svalbard-traktaten. Dersom det oppstår en slik konflikt, eller en tvist om hvorvidt det foreligger en slik konflikt, eller om hva konflikten omfatter, skal ikke tvisteløsningsbestemmelsene i denne avtale komme til anvendelse.

**Vedlegg 2****Agreement on Agriculture  
between Canada and the  
Kingdom of Norway**

Canada and the Kingdom of Norway (hereinafter referred to as Norway),

RECALLING that a *Free Trade Agreement between Canada and the States of the European Free Trade Association (Iceland, Liechtenstein, Norway and Switzerland)*, hereinafter referred to as the «Free Trade Agreement», was done on the date of signature of this Agreement; and

CONFIRMING that this Agreement forms part of the instruments establishing the free trade area between Canada and the Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway and the Swiss Confederation (the «EFTA States») in accordance with paragraph 2 of Article 3 of the Free Trade Agreement;

HAVE AGREED as follows:

**Article 1**

This Agreement governs the trade in the following products between the Parties to this Agreement:

- a) products classified in Chapters 1 through 24 of the Harmonized Commodity Description and Coding System and not included in Annexes G or H of the Free Trade Agreement; and
- b) products not covered by Article 10 of the Free Trade Agreement according to Annex F of that Agreement.

**Article 2**

1. Canada shall grant tariff concessions to agricultural products originating in Norway as specified in Annex 1 to this Agreement. Norway shall grant tariff concessions to agricultural products originating in Canada as specified in Annex 2 to this Agreement.
2. Paragraph 1 shall not prevent either Party from introducing, reintroducing or increasing a customs duty vis-à-vis the other Party that is authorized by or pursuant to the *Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization*, done on 15 April 1994, in particular pursuant to the rules and procedures on dispute settlement, but excluding any modification of

**Landbruksavtale mellom  
Canada og Kongeriket Norge**

Canada og Kongeriket Norge (heretter kalt Norge),

SOM MINNER OM at en Frihandelsavtale mellom Canada og statene i det Europeiske Frihandelsforbundet (Island, Liechtenstein, Norge og Sveits), heretter kalt Frihandelsavtalen, er inngått på tidspunktet for undertegning av denne avtalen; og

SOM STADFESTER at denne avtalen utgjør en del av dokumentene som oppretter et frihandelsområde mellom Canada og Republikken Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongedømmet Norge og Det sveitsiske edsforbund («EFTA-statene») i samsvar med Frihandelsavtalens artikkel 3 nr. 2;

ER ENIGE OM følgende:

**Artikkel 1**

Denne avtalen regulerer handelen av følgende produkter mellom avtalepartene:

- a) produkter klassifisert i kapitlene 1 til og med 24 i Det harmoniserte system for beskrivelse og koding av varer, som ikke er inkludert i vedleggene G og H til Frihandelsavtalen; og
- b) produkter som ikke er dekket av artikkel 10 i Frihandelsavtalen i henhold til vedlegg F til den avtalen.

**Artikkel 2**

1. Canada skal tilstå tollkonesjoner på landbruksvarer med opprinnelse i Norge som spesifisert i vedlegg 1 til denne avtalen. Norge skal tilstå tollkonesjoner på landbruksvarer med opprinnelse i Canada som spesifisert i vedlegg 2 til denne avtalen.
2. Nr. 1 skal ikke hindre partene fra å innføre, gjeninnføre eller øke tollsatsen i forhold til den andre part når dette er godkjent av eller i henhold til Marrakech avtalen som etablerte Verdens handelsorganisasjon, undertegnet 15 april 1994, særlig som følge av reglene og prosedyrene for tvisteløsning, men unntatt enhver

schedules and tariff modifications in accordance with Article XXVIII of the *General Agreement on Tariffs and Trade 1994*.

#### Article 3

The Parties undertake to continue their efforts with a view to achieving further liberalisation of their agricultural trade taking account of the pattern of trade in agricultural products between the Parties, the particular sensitivities of such products, and the development of agricultural policy on both sides. The Parties shall, at the request of either Party, consult for the purpose of achieving further liberalisation of their agricultural trade, including improvements in market access by reduction or elimination of customs duties on goods and extending the scope of products covered by Annex 1 and Annex 2, after the entry into force of this Agreement.

#### Article 4

The following provisions and chapter of the Free Trade Agreement shall apply, *mutatis mutandis*, between the Parties to this Agreement and are hereby incorporated into and made part of this Agreement: Articles 2, 4 through 8, 19, 22, 24, 25, and Chapter VIII (Dispute Settlement).

#### Article 5

1. The Parties shall examine any issue that may arise in their trade in agricultural products pursuant to this Agreement and shall endeavour to find appropriate solutions. Issues that have a bearing on the operation of the free trade area between Canada and the EFTA States may also be discussed in the Joint Committee established by Article 26 of the Free Trade Agreement or in any relevant sub-committee or working group established by Article 9 of the Free Trade Agreement or by the Joint Committee.
2. Any issue that may arise from the application of provisions of the Free Trade Agreement that have been incorporated into and made part of this Agreement by virtue of Article 4 may be referred by either Party to the Joint Committee or to any relevant sub-committee or working group established by the Joint Committee.

#### Article 6

The Parties confirm that products subject to tariff concessions in accordance with Article 2, do not benefit in their bilateral trade from export subsidies as defined in the *WTO Agreement on Agriculture*. Either Party shall provide further information and clarification to the other Party with respect to this commitment upon request.

endring av varelister og tariffendringer i henhold til artikkel XXVIII i GATT-avtalen fra 1994.

#### Artikkel 3

Partene forplikter seg til å fortsette innsatsen for å oppnå ytterligere liberalisering av handelen med landbruksvarer, der en tar hensyn til handelsmønsteret for landbruksvarer mellom partene, den særskilte sensitiviteten for slike varer og utviklingen hvor det tas hensyn innenfor rammen av deres respektive landbrukspolitikk.

Partene skal ved forespørsel konsultere hverandre med den hensikt å ytterligere liberalisere handelen med landbruksvarer, herunder forbedret markedsadgang ved å redusere eller fjerne tollsatser for varer og utvide vareomfanget i vedlegg 1 og vedlegg 2, etter iverksettelsen av denne avtalen.

#### Artikkel 4

Følgende bestemmelser og kapitler i Frihandelsavtalen skal gjelde *mutatis mutandis* mellom partene i denne avtalen og er med dette innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen: Artiklene 2, 4 til 8, 19, 22, 24, 25, og kapittel VIII (Tvisteløsning).

#### Artikkel 5

1. Partene skal gjennomgå eventuelle vanskeligheter som kan oppstå knyttet til deres handel med landbruksvarer og skal anstrenge seg for å finne hensiktsmessige løsninger. Spørsmål som har betydning for frihandelsområdet mellom Canada og EFTA-statene kan også bli diskutert i Blandet komité, som blir etablert gjennom artikkel 26 i Frihandelsavtalen, eller i eventuelle underkomiteer eller arbeidsgrupper som blir etablert gjennom artikkel 9 i Frihandelsavtalen eller av Blandet komité.
2. Spørsmål som oppstår knyttet til anvendelsen av de bestemmelsene i Frihandelsavtalen som er inkorporert i, eller gjort til en del av denne avtalen etter artikkel 4 kan av en av partene enten henvises til Blandet komité eller til en relevant underkomité eller arbeidsgruppe etablert av Blandet komité.

#### Artikkel 6

Partene bekrefter at produkter som er gitt preferansebehandling i henhold til artikkel 2, i bilateral handel ikke får eksportstøtte slik den er definert i WTO-avtalen om landbruk. Begge parter skal ved forespørsel fremskaffe informasjon og avklaring til den annen part knyttet til denne forpliktelsen.

*Article 7*

Should a Party introduce or re-introduce a subsidy on exports of a product that is subject to a tariff concession in accordance with Article 2 and that is traded with the other Party, the other Party may increase the rate of duty on such imports up to the applied most-favoured-nation tariff in effect at that time.

*Article 8*

For agricultural products other than those mentioned in Annex 1 and Annex 2, the Parties reaffirm their rights and obligations in respect of market access concessions and export subsidy commitments under the *WTO Agreement on Agriculture*.

*Article 9*

The rights and obligations of the Parties relating to domestic support commitments shall be governed by the *WTO Agreement on Agriculture*.

*Article 10*

Where this Agreement refers to or incorporates by reference extraneous agreements or legal instruments, or specific provisions therein, such references are intended to include related interpretative and explanatory notes.

*Article 11*

1. This Agreement is subject to ratification, acceptance or approval. The Parties shall exchange their instruments of ratification, acceptance or approval.
2. This Agreement shall enter into force on the same date as the Free Trade Agreement enters into force between Canada and Norway.

*Article 12*

This Agreement shall remain in force as long as the Parties to it remain Parties to the Free Trade Agreement between Canada and the EFTA States.

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done in duplicate at Davos, this 26th day of January 2008, in the English and French languages, each version being equally authentic.

---

 For Canada

---

 For the Kingdom of Norway
*Artikkel 7*

Skulle en part innføre eller gjeninnføre en eksportstøtte for en vare som er gjenstand for tollkonseksjon etter artikkel 2, og som er gjenstand for handel med den andre parten, kan den andre parten øke tollsatsen på slike innførsler opp til den anvendte bestevilkårstollsatsen som er i kraft på det tidspunktet.

*Artikkel 8*

For andre landbruksvarer enn de som er nevnt i vedlegg 1 og vedlegg 2, stadfester partene deres rettigheter og plikter under WTO-avtalen i forhold til konseksjoner knyttet til markedsadgang og eksportstøtteforpliktelser under WTO-avtalen om landbruk.

*Artikkel 9*

Rettigheter og plikter knyttet til internstøtteforpliktelser skal bli styrt av WTO-avtalen om landbruk.

*Artikkel 10*

På de områdene der denne avtalen refererer til eller gjennom referanse inkluderer ellers utilknyttede avtaler, eller spesifikt regelverk i disse, er disse ment å omfatte fortolkningsmessige og forklarende anmerkninger.

*Artikkel 11*

1. Denne avtalen skal ratifiseres, godtas eller godkjennes. Ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssdokumentene skal utveksles mellom partene.
2. Denne avtalen skal tre i kraft på samme dato som Frihandelsavtalen mellom Canada og Norge.

*Artikkel 12*

Denne avtalen skal være i kraft så lenge partene til den er parter til Frihandelsavtalen mellom Canada og EFTA-statene.

SOM BEKREFTELSE PÅ DETTE, har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne avtalen.

Utferdiget i Davos, 26. januar 2008, på engelsk og fransk, slik at begge versjonene er like autentiske.

---

 For Canada

---

 For Kongeriket Norge



